

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ В УЧНІВ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-
КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0132-з
спеціальності 013 «Початкова освіта»
освітньо-професійної програми «Початкова освіта»
В. А. Желзнякова

Керівник: старший викладач кафедри дошкільної та
початкової, к. психол. н. _____ М. О. Желтова

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та
початкової, к. пед. н., доцент _____
Ю. Є. Зубцова

Запоріжжя
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 013 «Початкова освіта»
Освітньо-професійна програма «Початкова освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
« ____ » _____ 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Желєзнякової Вікторії Анатоліївни

- 1. Тема роботи:** «Формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами інформаційно-комунікативних технологій», керівник роботи Желтова Марина Олексіївна, ст. викладач кафедри психології, к. психолог. н. затверджена наказом ЗНУ від «26» вересня 2023 р. № 1505-с
- 2. Строк подання студентом роботи:** 21 листопада 2023 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали виробничої практики, аналіз теоретичних джерел.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що належить розробити):** здійснити психолого-педагогічний аналіз літератури з проблеми формування мотивації учіння в учнів початкових класів та визначити сутність поняття «мотивація учіння»; надати загальну характеристику інформаційно-комунікативним технологіям навчання та розкрити особливості їх використання у початковій школі; дослідити рівень сформованості мотивації учіння учнів початкових класів; організувати роботу з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій та емпірично визначити її ефективність.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** 13 таблиць, 6 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали консультанта	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Желтова М. О.	03.02.23 р	03.02.23 р
Розділ 1	Желтова М. О.	17.03.23 р	17.03.23 р
Розділ 2	Желтова М. О.	14.05.23 р	14.05.23 р
Висновки	Желтова М. О.	01.09.23 р	01.09.23 р
Додатки	Желтова М. О.	23.10.23 р	23.10.23 р

7. Дата видачі завдання: 06.02.23 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень-лютий	виконано
2	Написання вступу	Квітень	виконано
3	Написання першого розділу	травень-червень	виконано
4	Написання другого розділу	Серпень	виконано
5	Написання висновків	Вересень	виконано
6	Оформлення додатків	Жовтень	виконано
7	Оформлення роботи, рецензування	Листопад	виконано
8	Захист	Грудень	виконано

Студент _____ В. А. Желзнякова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ М. О. Желтова
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Ю. Є. Зубцова
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 70 с., 13 таблиць, 6 рисунків, 50 джерел, 7 додатків.

Мета дослідження: дослідити вплив інформаційно-комунікативних технологій на процес формування мотивації учіння в учнів початкових класів.

Об'єкт дослідження: мотивація учіння в учнів початкових класів.

Предмет дослідження: формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами інформаційно-комунікативних технологій.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення наукових джерел, опитування, анкетування, педагогічний експеримент.

Теоретичне значення роботи. У роботі науково уточнено такі поняття як: «мотив», «мотивація», «мотивація учіння»; розкриті особливості мотивації учіння в учнів початкових класів; надана загальна характеристика інформаційно-комунікативним технологіям навчання.

Практичне значення роботи. Результати емпіричного дослідження дозволять вчителям початкових класів ознайомитися з ефективністю використання ІКТ-технологій на уроках задля формування мотивації до учіння учнів та визначити специфіку викладання. Самостійно розроблена робота з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій може бути використана вчителями початкової школи в своїй педагогічній діяльності. Також зазначена інформація буде корисна для майбутніх педагогів, студентів, які навчаються за спеціальністю «Початкова освіта».

Галузь використання: заклади освіти.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ, МОЛОДШІ ШКОЛЯРІ, МОТИВАЦІЯ, МОТИВАЦІЯ УЧІННЯ, НАВЧАЛЬНА МОТИВАЦІЯ, ПОЧАТКОВА ШКОЛА

SUMMARY

Zheliezniakova V. A. Formation of learning motivation in primary school students by means of information and communication technologies.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (50 items, 3 of foreign origin), and 7 addenda on 32 pages.

The research reveals the problem of the formation of learning motivation in primary school students by means of information and communication technologies.

The research purpose: to investigate the impact of information and communication technologies on the process of formation of learning motivation in primary school students.

The research tasks:

1) to carry out a psychological and pedagogical analysis of the literature on the problem of the formation of learning motivation in elementary school students and to determine the essence of the concept of «learning motivation»;

2) provide a general description of information and communication technologies of education and reveal the peculiarities of their use in primary school;

3) to investigate the level of education motivation of elementary school students;

4) to organize work on the formation of learning motivation among primary school students by means of ICT technologies and empirically determine its effectiveness.

The research subject: formation of learning motivation in elementary school students by means of information and communication technologies.

The part 1 «Theoretical aspect of considering the problem of forming learning motivation in primary class students using information and communication technologies» reveals the essence of the concept of «learning motivation» and its features in primary school students. The section provides a general description of information and communication technologies of education and features of their use in primary school.

The part 2 «Empirical study of the influence of ICT on the formation of learning motivation in primary class students» contains the results of own experiment, the system of working with information and communication technologies in the process of formation of learning motivation in primary school students.

The results of the empirical study will allow primary school teachers to familiarize themselves with the effectiveness of the use of ICT technologies in the classroom for the formation of students' motivation to learn and to determine the specifics of teaching. Independently developed work on the formation of learning motivation in primary school students by means of ICT technologies can be used by primary school teachers in their pedagogical activities. Also, the specified information will be useful for future teachers, students studying in the specialty «Elementary Education».

Keywords: information and communication technologies, younger school students, motivation, learning motivation, educational motivation, primary school

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Теоретичний аспект розгляду проблеми формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами інформаційно-комунікативних технологій.....	12
1.1. Сутність поняття «мотивація учіння» та її особливості в учнів початкової школи.....	12
1.2. Загальна характеристика інформаційно-комунікативних технологій навчання.....	20
1.3. Особливості використання інформаційно-комунікативних технологій навчання у початковій школі.....	29
Розділ 2. Емпіричне дослідження впливу ІКТ на формування мотивації учіння в учнів початкових класів.....	36
2.1. Дослідження рівня сформованості мотивації учіння учнів початкових класів.....	36
2.2. Зміст роботи з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій.....	47
2.3. Аналіз отриманих результатів дослідження.....	53
Висновки.....	64
Список використаних джерел.....	68
Додатки.....	74

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що освітня реформа «Нова українська школа» зумовила по-новому поглянути на процес отримання шкільної освіти. Традиційна форма навчання поступилася місцем інноваційним технологіям та сучасним підходам до правил взаємодії у системі «вчитель-учень».

Впровадження інноваційних технологій навчання стало звичним кроком у сучасній освіті. Зокрема, це стосується інформаційно-комунікативних технологій навчання. Вони являють собою сукупність методів і технічних засобів застосування інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів зв'язку для забезпечення ефективного процесу навчання.

Пандемія Covid-19 та введення воєнного стану в Україні стали чинниками застосування дистанційної форми навчання як основної. Роки застосування зазначеної форми навчання показали досить непогані результати, що вказує на ефективність застосування ІКТ-технологій в навчальному процесі.

Учні початкової школи становлять вразливу категорію школярів на сучасному етапі розвитку нашої країни. Це пояснюється тим, що, окрім, напруження через неспокійну ситуацію в Україні через агресію росії, діти цього віку можуть також зазнавати психологічних проблем через появу шкільної дезадаптації. Одним із проявів якої є небажання вчитися та відсутність мотивації до учіння.

Тому, наразі, пріоритетним напрямком педагогічної науки є забезпечити нормальну шкільну адаптацію молодшим школярам в умовах дистанційного навчання та сформуванню в них мотивацію до учіння. Для цього сучасні педагоги використовують різноманітні засоби. Зокрема й інформаційно-комунікативні технології. Використання зазначених технологій навчання зумовлюють дотримання окремих педагогічних умов, тому нами було вирішено на

теоретичному та емпіричному рівні дослідити тему нашого дослідження: «Формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами інформаційно-комунікативних технологій».

Сутність поняття «мотивація учіння» та її особливості в учнів початкової школи були розкриті у працях таких науковців як: S. Adamov, R. Antonijević, I. Voјović, J. Makivić, O. Ninković, A. Бобровська, Л. Бутузова, О. Гнатюк, Л. Желяк, О. Конюкова, М. Кормишев, К. Корнієцька, О. Савицька, О. Савченко, Ю. Семців, Т. Чернецька, І. Чорней, Н. Шкабура та інші. На думку дослідників, мотивація учіння – це рушійна сила, яка викликає в особистості активність, яка підкріплена окремими внутрішніми чи зовнішніми мотивами та спонукає учня до пізнання та навчання.

Інформаційно-комунікативних технологій навчання стали об'єктом вивчення у роботах наступних вчених: D. Wang, В. Гриневич, Р. Гуревич, А. Демартино, В. Ковач, М. Кадемія, О. Король, Г. Лопатка, Л. Нікітченко, Л. Пархомчук, К. Стрюк, Г. Товканець, Н. Філіппенко, О. Фоменко, М. Чупріна, Г. Швачич та інші. Науковці дотримуються думки, що інформаційно-комунікативні технології навчання являють собою методи, засоби та прийоми, які мають за мету добрати, опрацювати, зберігати, подавати різноманітну інформацію, з метою підвищення ефективності та результативності окремої діяльності.

Особливості використання інформаційно-комунікативних технологій навчання у початковій школі були висвітлені такими дослідниками як: О. Богачова, Т. Гурбик, М. Іваненко, Л. Кісіль, М. Крива, І. Ліпчевська, А. Пасічник, Т. Перепелюк, О. Чернякова, О. Шестобуз, І. Янковська, Т. Ярмач та інші. Зазначені вчені вказують на дуже активну тенденцію використання інформаційно-комунікативних технологій в освітній діяльності молодших школярів.

Мета дослідження: дослідити вплив інформаційно-комунікативних технологій на процес формування мотивації учіння в учнів початкових класів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити психолого-педагогічний аналіз літератури з проблеми формування мотивації учіння в учнів початкових класів та визначити сутність поняття «мотивація учіння».

2. Надати загальну характеристику інформаційно-комунікативним технологіям навчання та розкрити особливості їх використання у початковій школі.

3. Дослідити рівень сформованості мотивації учіння учнів початкових класів.

4. Організувати роботу з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій та емпірично визначити її ефективність.

Об'єкт дослідження: мотивація учіння в учнів початкових класів.

Предмет дослідження: формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами інформаційно-комунікативних технологій.

Гіпотеза дослідження: ІКТ-технології нададуть позитивну тенденцію до формування мотивації учіння в учнів початкових класів.

Методи дослідження:

1) теоретичні (аналіз наукових джерел, вивчення літератури за темою);
2) емпіричні (педагогічний експеримент (констатувальний, формуючий, контрольний етап експерименту), анкетування); 3) статистичні (кількісна та якісна обробка даних).

Використані методики: «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова), «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська), «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова).

Теоретичне значення роботи. У роботі науково уточнено такі поняття як: «мотив», «мотивація», «мотивація учіння»; розкриті особливості мотивації учіння в учнів початкових класів; надана загальна характеристика інформаційно-комунікативним технологіям навчання.

Практичне значення роботи. Результати емпіричного дослідження дозволять вчителям початкових класів ознайомитися з ефективністю використання ІКТ-технологій на уроках задля формування мотивації до учіння

учнів та визначити специфіку викладання. Самостійно розроблена робота з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій може бути використана вчителями початкової школи в своїй педагогічній діяльності. Також зазначена інформація буде корисна для майбутніх педагогів, студентів, які навчаються за спеціальністю «Початкова освіта».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗГЛЯДУ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Сутність поняття «мотивація учіння» та її особливості в учнів початкової школи

Проблема формування мотивації учіння є фундаментальною у педагогіці. Особливо це стосується дітей, які тільки почали свій «шкільний шлях» та навчаються у початкових класах. Для розуміння проблематики зазначеного питання доцільно визначити сутність поняття «мотивація учіння» та її особливості в учнів початкової школи.

Спочатку, пропонуємо ознайомитися із сутністю опорних понять теми нашого дослідження. Мова йде про такі поняття як: «мотив», «мотивація» та «учіння».

Термін «мотивація» К. Корнієцька характеризує як загальну назву процесів, методів, засобів спонукання до продуктивної діяльності [22].

На думку І. Конюкової, мотивація – це система спонукань які зумовлюють активність організму і визначають її спрямованість» [20].

І. Војовіć, в свою чергу, стверджує, що поняття мотивації використовується для пояснення рухової сили, її спрямованість та інтенсивність, наполегливість та якість поведінки, особливо спрямованої для виконання певної мети [1].

І. Чорней підкреслює, що мотивація є процесом зміни станів та стосунків особистості, яка ґрунтується на мотивах. Мотиви дослідниця характеризує як конкретні спонукання, причини, що примушують особистість діяти, робити вчинки [44].

О. Савицька, в свою чергу, зазначає, що мотив – це спонукання людини

усвідомленого характеру до окремої діяльності або поведінки [33].

На думку Н. Шкабури, мотив – це спонукання до діяльності, відповідь на те, заради чого вона відбувається [48].

І. Чорней переконає, що мотив на відміну від мотивації, це те, що належить самому суб'єктові поведінки, є його стійкою особистісною властивістю, що зсередини спонукає до здійснення певних дій. Також науковця зазначає, що, загалом, мотиваційну сферу особистості можна охарактеризувати як: широку, гнучку та ієрархічну [44].

Таким чином, дотримуємося думки, що мотивація є рушійною силою особистості щодо виконання окремої дії чи стилю поведінки, яка зумовлена мотивами, які, в свою чергу, є причинами спонукання особистості до певної активності.

Звертаюся до визначення такого опорного поняття дослідження як «учіння», Т. Чернецька вказує, що воно є особливою формою активності суб'єкта, за результатом якої формується навченість, яка характеризується засвоєнням окремих знань та сформованістю певних компетентностей, умінь та навичок [42].

Н. Шкабура, в свою чергу, визначає поняття «учіння» як необхідний компонент будь-якої діяльності, його результатом є не лише предметні знання, уміння й навички, а й способи діяльності, набуття здатності не тільки до активної взаємодії з учителем та учнями, а й формування готовності до самонавчання, самопізнання [48].

Таким чином, дотримуємося думки, що учіння є навчальною активністю особистості, яка має за мету засвоїти окремі знання та сформувати певні навички, уміння та компетентності.

Розглянувши сутність таких опорних понять дослідження як: «мотивація», «мотив» та «учіння», перейдемо до ознайомлення з існуючими науковими підходами до визначення поняття «мотивація учіння».

Так, І. Чорней називає мотивацією учіння полімотивованою діяльністю, сукупністю спонукань, що викликають активність особистості та визначають її

спрямованість в учінні й поведінці у конкретному виді діяльності [44].

Згідно з думкою Л. Бутузової, мотивація учіння – це система природних, соціальних та особистісних чинників, що спонукають до засвоєння інформації, виконання вимог вчителів (викладачів), включення у процес навчання, до зусиль, необхідних для подолання труднощів, до розвитку здібностей, до навчальної взаємодії тощо. Дослідниця доповнює, що мотивація учіння є переважаючою потребою особистості до пізнання та навчання [8].

К. Корнієцька зазначає, що мотивація учіння містить у собі комплекс зовнішніх та внутрішніх мотивів, які спонукають до пізнавальної та навчальної діяльності. Вчена наголошує, що мотивація учіння має індивідуальний характер та залежить як від особистісних рис індивіду так від його вікових особливостей [22].

Л. Бутузова підкреслює усвідомлений характер навчальних мотивів, які мають за мету організувати навчально-пізнавальну діяльність особистості [8].

Отже, мотивація учіння – це рушійна сила, яка викликає в особистості активність, яка підкріплена окремими внутрішніми чи зовнішніми мотивами та спонукає учня до пізнання та навчання.

Існують різноманітні класифікації мотивів учіння. Так, О. Гнатюк називає наступні:

1. За ступенем значимості для особистості:
  - 1.1. провідні (ті, що домінують);
  - 1.2. смислоутворюючі;
  - 1.3. мотиви-стимули.
2. За емоційним забарвленням:
  - 2.1. позитивні;
  - 2.2. негативні.
3. За спрямованістю:
  - 3.1. пізнавальні (спрямовані на пізнання, навчання);
  - 3.2. соціальні (спрямовані на соціальну взаємодію з учасниками педагогічного процесу) [9].

О. Савченко стверджує, що мотиви учіння поділяють на внутрішні та зовнішні. Перші безпосередньо пов'язані із навчальною діяльністю та процесом навчання. Щодо зовнішніх мотивів учіння, то вони можуть не мати безпосередній зв'язок з навчанням, але мають змогу позитивно впливати на неї [34].

О. Савицька до зовнішніх мотивів учіння відносить:

- 1) допитливість учня;
- 2) позитивне ставлення дитини до школи;
- 3) довіру до вчителя;
- 4) прагнення бути дорослим;
- 5) прагнення мати шкільні речі [4].

О. Савченко виділяє такі внутрішні мотиви учіння:

- 1) пізнавальний інтерес;
- 2) потреба в інтелектуальній активності;
- 3) прагнення досягти кращого навчального результату [33].

І. Конюкова зазначає, що мотиви учіння можуть бути як позитивними так й негативними. Мова йде про характер відношення учня до школи та безпосередньо до навчальної діяльності. На характер сприйняття шкільного життя та навчання впливають як зовнішні так й внутрішні чинники [20].

Таким чином, можемо зробити висновок, що мотиви учіння можуть бути: провідними, смислоутворюючими, мотивами-стимулами, позитивними, негативними, пізнавальними, соціальними, внутрішніми та зовнішніми.

На формування мотивації учіння та навчальних мотивів учня впливають різноманітні чинники. Розглянемо їх детальніше.

Так, на думку М. Кормишева, мотивація учіння визначається наявністю таких компонентів як:

- 1) становлення учіння як особистісно значущої діяльності школяра;
- 2) особистісно значущі для учня суб'єкти (однокласники, вчителі, сім'я);
- 3) тип ставлення учня до учіння;
- 4) відношення учня до конкретних навчальних предметів [21].

Ю. Семців, в свою чергу, вважає, що головними чинниками мотивації учня є:

- 1) освітня система, певний навчальний заклад;
- 2) особливості організації навчального процесу;
- 3) індивідуальні особливості учня (вікові та психологічні);
- 4) індивідуальні та професійні особливості вчителя;
- 5) специфіка навчальної дисципліни [35].

О. Ninković переконаний, що на мотивацію учіння досить сильно впливає саме особистість вчителя. Науковець головним завданням вчителя називає – пошук найбільш ефективних стратегій навчальної мотивації та покращення результатів навчання [2].

Л. Бобровська вважає, що на формування мотивації учіння учнів впливає система оцінювання їх навчальних закладів. Адекватна оцінка знань та вмінь учнів повинна мотивувати їх до покращення своїх навчальних успіхів, пробуджувати їх внутрішні мотиви учіння [6].

І. Чорней вважає, що на мотивацію можуть негативно впливати наступні чинники зовнішнього характеру:

- 1) невідповідність організації шкільного навчання фізіологічним особливостям дітей;
- 2) неврахування вчителем соціальних чинників, які впливають на становлення та розвиток особистості;
- 3) недостатня увага педагога до фізичного й психічного розвитку дитини;
- 4) несистематичне сприяння психологічному розвитку особистості;
- 5) неспроможність педагога здійснювати індивідуальний підхід до учнів, зважаючи на низьку професійну активність та підготовку, небажання впроваджувати нові методики навчання;
- 6) недостатнє вміння вчителя урівноважувати свій психічний стан, регулювати власну поведінку;
- 7) надмірна увага педагога до диференціації дітей на групи за рівнем розумового розвитку й успішністю, надання відкритої переваги учням із високим

рівнем розвитку інтелекту та навчальних досягнень» [44, с. 164].

Отже, на розвиток мотивації учіння впливають як зовнішні так й внутрішні чинники учня.

На достатню сформованість мотивації учіння вказують окремі характеристики учня. Розглянемо їх детальніше.

М. Кормишев до внутрішніх показників сформованості мотивації до учіння відносить:

- 1) особистісну значущість навчальних мотивів;
- 2) здатність учня до ціле покладання;
- 3) позитивний характер відчутих у процесі учіння емоцій;
- 4) наявність уміння вчитися [21].

К. Корнієцька зазначає, що, загалом, сформованість навчальної мотивації характеризується п'ятьма рівнями: високим, достатнім, позитивним ставлення до школи, низьким рівнем та негативним ставленням до школи. При високому рівні сформованості мотивації учіння, пізнавальний мотив в учнів є досить сформованим. Такі учні прагнуть навчатися та отримувати знання, мають відповідальність за свої навчальні успіхи, виконують усі шкільні правила та вимоги. При достатньому рівні сформованості навчальної мотивації, учні можуть задовільно впоратися з навчальною діяльністю, навчання ґрунтується на пізнавальному інтересі. Мають вибіркову увагу до навчальних завдань, краще виконують навчальні завдання, які їм подобаються. При позитивному ставленні до школи, учням подобається школа, шкільне життя, однак поза навчальною діяльністю. Пріоритетом для них є соціальний аспект шкільного життя – спілкування з однолітками, на другому плані є саме процес навчання. Низький рівень навчальної мотивації характеризується неохочим відвідуванням школи. Таким учням не цікава навчальна діяльність, вони схильні до проявів шкільної дезадаптації. Негативне ставлення до школи виявляється у шкільній дезадаптації. Таким дітям не подобається шкільне життя в цілому. Це стосується як його навчального характеру так й соціального. Учні із зазначеним рівнем навчальної мотивації погано вчаться та не можуть чи не хочуть взаємодіяти з

однокласниками та вчителем [22].

Як зазначалося вище, формування мотивації учіння має окремі особливості у різних вікових періодах. Розглянемо детальніше особливості мотивації учіння у молодшому шкільному віці, тобто в учнів початкових класів.

М. Коршимев підкреслює, що молодший шкільний вік є сенситивним для формування мотивації учіння. Вчений це пояснює тим, що навчальна діяльність становить провідну діяльність у цьому віковому періоді. Вона є фундаментом для подальшого розвитку особистості [21].

З цією думкою повністю погоджується О. Савицька, яка доповнює, що у цьому віці закладається фундамент для подальшого учіння школяра [33].

Л. Бутузова також підтверджує, що у молодшому шкільному віці відбувається закладання основ учбової діяльності особистості. Розглядаючи особливості мотивації учіння учнів перших класів, дослідниця звертає увагу, що, зазвичай, вона є досить активною та спрямованою. Першокласники відчують зацікавленість до процесу навчання, сумлінно виконують навчальні завдання [8].

М. Коршимев наголошує, що у молодшому шкільному віці сформованість мотивації учіння безпосередньо залежить від емоційного компонента навчальної діяльності. Характер емоцій, які виникають через навчальну діяльність, формують відношення дитини до школи та якість її навчальної діяльності. Вчений підкреслює, що на формування мотивації учіння у молодшому шкільному віці можуть впливати не тільки оцінювання їх навчальних успіхів, характер навчання, зацікавленість предметом, але й специфіка міжособистісних стосунків з однокласниками та вчителями. Внаслідок дії негативних соціальних емоцій у молодших школярів в них може сформуватись негативне ставлення до навчання та знизитися рівень мотивації учіння [21].

Ю. Семців характеризує мотивацію учіння учнів початкових класів як полімотивовану та динамічну. Дослідник стверджує, що у молодшому шкільному віці формується уміння вчитися та підкреслює, що мотиви навчальної діяльності молодшого школяра можуть змінюватися залежно від тих зрушень, які відбуваються у внутрішній структурі особистості, а також від зовнішніх

обставин її життєдіяльності [35].

О. Савицька звертає увагу на нестійкість внутрішньої мотивації учіння молодших школярів. Пріоритетним для них є саме навчальний результат [33].

І. Војовіć вказує, що учні початкової школи мотивовані до навчання частково, бо не мають повного уявлення про шкільні вимоги [1].

Л. Желяк наголошує, що для формування мотивації учіння, молодшим школярам треба розвивати свою волюву сферу. А саме свою наполегливість, терплячість, цілеспрямованість. Також науковець зазначає, що у молодшому шкільному віці характерними переживаннями є ті, що пов'язані з оцінюванням і контролем у навчанні [14].

Л. Бутузова запевняє, що невід'ємною внутрішньою умовою зміцнення мотивації молодших школярів до учіння є успішне подолання труднощів, а нагромадження невдач, навіть не досить серйозних із погляду вчителя, викликає зниження інтересу. У молодшому шкільному віці важливо повноцінно сформувати саме пізнавальні мотиви учіння, які будуть безпосередньо впливати на якість навчальної діяльності учнів початкової школи. Не менш важливими є й позитивні соціальні мотиви учіння, тобто спілкування з однокласниками та вчителями. Л. Бутузова підкреслює, що ставлення до учбової діяльності, сформованість мотивації учіння у молодшому шкільному віці залежить від того, які мотиви вже сформовані в учня [8].

Отже, мотивація учіння – це рушійна сила, яка викликає в особистості активність, яка підкріплена окремими внутрішніми чи зовнішніми мотивами та спонукає учня до пізнання та навчання. У молодшому шкільному віці мотивацію учіння можна охарактеризувати як: полімотивовану, динамічну, нестійку. Зазвичай, в учнів перших класів спостерігається досить високий рівень сформованості мотивації учіння. Однак, вони більш спрямовані на отримання навчального результату. У молодшому шкільному віці формується уміння вчитися. Формування мотивації учіння у молодшому шкільному віці здебільшого залежить від емоційного компоненту, тобто які емоції діти переживають під час навчальної діяльності та взаємодії з учасниками

педагогічної взаємодії (однокласники, вчителя).

1.2. Загальна характеристика інформаційно-комунікативних технологій навчання

Сучасний розвиток суспільства зумовлює створення та використання інноваційних технологій. Зокрема, інформаційно-комунікативних. Розглянемо детальніше сутність поняття «інформаційно-комунікативні технології» та визначимо їх роль в освітньому процесі.

По-перше, ознайомимося з існуючими підходами до визначення таких опорних понять дослідження як: «інформація», «комунікація» та «технологія».

Р. Гуревич стверджує, що термін «інформація» має латинське коріння та дослівно перекладається як «відомості, роз'яснення, виклад». Науковець дає таке визначення зазначеному терміну: «інформація – це відомості про об'єкти і явища навколишнього середовища, їхніх параметрах, властивостях і стані, які зменшують ступінь невизначеності, неповноти знань» [12].

М. Чупріна, в свою чергу, характеризує термін «інформація» як відомості, передані людьми усним, письмовим або іншим способом (за допомогою умовних сигналів, технічних засобів, та ін.) [45].

Таким чином, дотримуємося думки, що інформація є відомостями, які можуть мати як усний так й письмовий характер, та передаються між людьми, в процесі окремої комунікації.

На думку Р. Гуревича, комунікація є обміном інформації між індивідами, за допомогою загальної системи символів [12].

М. Фіцула, в свою чергу, вбачає в процесі комунікації взаємодію між різними людьми, при якій здійснюється обмін інформацією [39].

Отже, можемо побачити тісний зв'язок між термінами «інформація» та «комунікація».

Щодо визначення поняття «технологія», то у широкому сенсі, М. Фіцула

характеризує його як науку або вчення про майстерність [39].

Більш вузьке визначення поняттю «технологія» дає Р. Гуревич, який характеризує термін технологія в освітній галузі. На думку дослідника, технологія навчання є інформаційною технологією, яка надає можливість отримувати та перетворювати окрему інформацію [12].

Таким чином, розглянувши сутність таких опорних понять дослідження як: «інформація» «комунікація» та «технологія», можемо відмітити існування тісного зв'язку між ними. Для визначення сутності саме поняття «інформаційно-комунікативні технології», доцільно ознайомитися з думками сучасних науковців.

На думку Л. Нікітченко, інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ)– це «сукупність методів, засобів і прийомів, що використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності» [27].

В. Гриневич зазначає, що ІКТ – це інформаційні та комунікаційні технології, до складу яких входять різні цифрові технології, за допомогою яких можна створити, зберегти, поширити, передати певну інформацію або надати послуги [10].

Г. Швачич вважає, що ІКТ можна охарактеризувати як «сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів» [46, с. 34].

М. Чупріна стверджує, що ІКТ– це «процес, який використовує сукупність засобів і методів збору, обробки і передачі даних для отримання інформації нової якості» [45, с. 32].

Згідно з думкою М. Кадемії, ІКТ – це «сукупність методів і програмно-технічних засобів, об'єднаних в технологічний ланцюг, що забезпечує збір, обробку, зберігання і відображення інформації з метою зниження трудомісткості її використання, а також для підвищення її надійності і оперативності» [16, с. 21].

О. Фоменко, в свою чергу, вказує, що ІКТ – це «сукупність методів і технічних засобів реалізації інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і засобів забезпечення ефективного процесу навчання» [40, с. 11].

На думку В. Ковач, «більш вдалим терміном для технологій навчання, що використовують комп'ютер, є комп'ютерна технологія. На думку вченого, комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання – це процес підготовки і передачі інформації, кого навчають, засобом здійснення яких є комп'ютер» [18, с. 66].

В той же час, К. Стрюк звертає увагу на важливість розмежування таких понять як «інформаційні технології» та «інформаційно-комунікативні технології». Науковець стверджує, що ІКТ – це «більш загальний термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній і бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного та програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дають користувачам змогу створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати й змінювати інформацію» [36, с. 253].

Отже, можемо зазначити, що усі розглянуті підходи до тлумачення поняття «інформаційно-комунікативні технології» є вірними. Однак, ми дотримуємося думки, що ІКТ – це методи, засоби та прийоми, які мають за мету добрати, опрацювати, зберігати, подавати різноманітну інформацію, з метою підвищення ефективності та результативності окремої діяльності.

Н. Філіппенко повідомляє, що термін «інформаційно-комунікативні технології» вперше був використаний у 1997 році у Великобританії і мав за мету покращити навчальний план країни [38].

ІКТ забезпечуються, в процесі використання окремих засобів. Розглянемо їх детальніше.

О. Король називає засобами ІКТ «програмні, програмно-апаратні, технічні засоби і пристрої, що функціонують на базі мікропроцесорної, обчислювальної техніки, а також сучасних засобів і систем трансляції інформації, інформаційного обміну, які забезпечують операції щодо збору, продукування,

накопичення, зберігання, обробки, передачі інформації та можливість доступу до інформаційних ресурсів локальних і глобальних комп'ютерних мереж» [23, с. 16].

На думку Л. Нікітченко, сучасні ІКТ представлені такими засобами як:

- 1) телебачення;
- 2) комп'ютеризація;
- 3) Інтернет;
- 4) мобільна мережа зв'язку [27].

О. Король поділяє засоби ІКТ на дві великі групи:

1. Апаратні (персональний комп'ютер і його основні складові, локальні та глобальні мережі, сучасне периферійне обладнання).

2. Програмні (системні, прикладні, інструментальні програми) [23].

В. Гриневич відносить до засобів ІКТ:

- «1) Інтернет;
- 2) комп'ютерне обладнання;
- 3) стільниковий зв'язок,
- 4) супутникові технології;
- 5) електронну пошту;
- 6) мультимедійні засоби;
- 7) програмне забезпечення» [10, с. 95].

Л. Пархомчук називає такі види засобів ІКТ навчання:

«1. Програмно-методичні засоби (навчальні, контролюючі, інструментальні, службові програми, комп'ютерні курси і т.п.).

2. Апаратні засоби (класи навчально-обчислювальної техніки, локальні і глобальні навчальні комп'ютерні мережі, електронне демонстраційне обладнання тощо).

3. Навчально-методичні засоби (навчальні та методичні посібники, організаційно-інструктивні матеріали, підручники тощо)» [28, с. 13].

К. Стрюк вказує, що ІКТ складається з «інформаційних технологій, а також телекомунікацій, медіатрансляцій, усіх видів аудіо- та відеообробки, передачі,

мережевих функцій управління й моніторингу» [36, с. 253].

Отже, у сучасному світі інформаційно-комунікативні технології активно використовують у різноманітних галузях життєдіяльності людей. Це пояснюється їх поліфункціональністю, зручністю, інноваційністю та ефективністю.

Так, китайський науковець D. Wang переконує, що сучасні ІКТ впливають на усі сфери життя людей по всьому світі. Вони роблять життя, роботу та навчання людей більш зручними та результативними [3].

А. Демартино відмічають такі ознаки ІКТ:

- 1) практичні;
- 2) обумовлені;
- 3) цілеспрямовані;
- 4) суб'єктивні;
- 5) забезпечують взаємодію [13].

З цим твердженням не можна не погодитися, бо аналіз сучасних наукових робіт з проблеми дослідження, надав нам можливість дізнатися, що інформаційно-комунікативні технології активно та ефективно впроваджуються в освітній процес. Розглянемо особливості використання ІКТ в навчальній діяльності учнів, їх функції, переваги та недоліки.

На думку В. Гриневича, ІКТ виконують багато важливих функцій в освітньому процесі. По-перше, вони формують в учнів інформаційну компетентність (здатність працювати з комп'ютером та іншими засобами ІКТ). Додатково, ІКТ мають змогу позитивно впливати на психічний розвиток дітей, а саме: розвивати їх критичне й логічне мислення, розкривати їх творчий потенціал, формувати сталий пізнавальний інтерес до навчальної діяльності [10].

Г. Швачич підкреслює, що сучасні ІКТ в навчальному процесі можуть допомогти вирішити такі актуальні питання з педагогіки як:

- 1) використання в навчанні здобутків ІТ;
- 2) удосконалення навичок самостійної роботи із засобами ІКТ для отримання знань та компетентностей;

- 3) інтенсифікація освіти, поліпшення процесу засвоєння знань;
- 4) формування зацікавленості учнів до процесу освіти [46].

В. Гуревич стверджує, що використання інформаційно-комунікативних технологій навчання допомагає, в процесі навчання, вирішувати наступні завдання:

- 1) здійснення пошуку інформації, за допомогою автоматизованих інформаційно-пошукових систем;
- 2) оптимізація процесу підготовки до контрольних, екзаменів;
- 3) інтенсифікація процесу виконання окремих розрахунків;
- 4) здійснення автоматизованого оформлення мап, документації;
- 5) вирішення проблеми створення динамічних моделей систем різного призначення та оцінювання їхнього функціонування [12].

Г. Товканець зазначає, що сучасні ІКТ можуть використовуватися в освітньому процесі як:

- 1) навчальний засіб;
- 2) технічний засіб;
- 3) зразок сучасних інноваційних технологій;
- 4) ефективний тренажер для розвитку та навчання [37].

Г. Лопатка переконує, що ІКТ позитивно впливають на індивідуальний психічний розвиток учнів. На думку дослідниці, ІКТ має змогу:

- 1) активізувати увагу;
- 2) розвивати пізнавальну активність;
- 3) розвивати мислення;
- 4) зумовлювати інтелектуальний розвиток;
- 5) розвивати творчі здібності.

В той же час, Г. Лопатка звертає увагу на перспективність, доцільність та результативність використання ІКТ в процесі навчання [26].

В. Гриневич вказує, що використання ІКТ в освітньому процесі дозволяє:

- 1) інтенсифікувати діяльність вчителя і учня;
- 2) підвищити якість навчання предмета;

3) відобразити істотні сторони навчальних об'єктів, висунути на передній план найбільш важливі (з точки зору навчальних цілей і завдань) характеристики досліджуваних об'єктів і явищ [10].

Г. Швачич підкреслює, що ІКТ в навчальному процесі виконує три головні задачі:

1) зумовлює прискорення передачі знань та досвіду від однієї людини до іншої (на відміну від способу передачі від покоління до покоління»);

2) надає підвищення якості освіти, зумовлює більш швидку шкільну адаптацію;

3) забезпечує модернізацію сучасної освіти [46].

О. Фоменко звертає увагу, що впровадження ІКТ в освітній процес має позитивний вплив не тільки на якість навчальної діяльності учнів, але й має змогу полегшувати педагогічний процес вчителя. Мова йде про допомогу ІКТ в процесі організації уроків вчителем, добору та розробки дидактичних, стимульних, допоміжних матеріалів, за допомогою мережі Інтернет тощо. ІКТ значно поліпшує процес підготовки педагога до його взаємодії з учнями на уроці. В той же час, ІКТ забезпечує інтенсивну та безперервну взаємодію вчителя та учнів на уроці. Особливістю навчання, з використанням ІКТ є те, що вони зумовлюють зміну схеми передачі знань, методів навчання. Також ІКТ допомагають зберігати джерела знань, такі як:

1) електронні підручники і мультимедіа;

2) електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі;

3) інформаційно-пошукові системи;

4) інформаційно-довідкові системи [40].

Л. Пархомчук стверджує, що у навчальному процесі можна використовувати дві моделі навчання. Мова йде про традиційну та нетрадиційну модель. Під час першої моделі, засоби ІКТ в освітньому процесі використовуються як допоміжні інструменти. Наприклад, під час демонстрації окремих матеріалів, як тренажер для вивчення окремих тем чи перевірки засвоєння певних знань. Під час використання нетрадиційної моделі

впровадження ІКТ у навчальний процес, засоби ІКТ використовуються як основний засіб навчання, тобто учні отримують знання та навички, саме під час взаємодії з ІКТ [28].

Таким чином, бачимо поліфункціональність та великий потенціал інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі. Однак, треба відмітити, що ІКТ як засіб навчання має як свої переваги так й недоліки.

Так, науковець В. Гриневич, до переваг використання ІКТ у навчанні відносить:

- 1) забезпечення наочності;
- 2) можливість ефективно та швидко здійснити контроль знань;
- 3) наявність різноманітних форм роботи з учнями;
- 4) можливість використовувати додаткові методичні педагогічні прийоми;
- 5) забезпечення мобільності, диференційованості та індивідуальності навчального процесу [10].

Л. Пархомчук називає такі переваги використання ІКТ в навчальному процесі:

- 1) індивідуалізує навчання;
- 2) допомагає у самостійній роботі учнів;
- 3) збільшує обсяг виконаних завдань на уроці;
- 4) посилює інформаційні навчальні потоки;
- 5) підвищує навчальну мотивацію;
- 6) додає цікавий та ігровий момент у навчанні [28].

Р. Гуревич, в свою чергу, виділяє такі переваги використання ІКТ у навчанні:

- 1) моделює пізнавальну діяльність;
- 2) імітує типові професійні та навчальні ситуації, засобами мультимедія;
- 3) тренує знання, уміння і навички;
- 4) здійснює зворотній зв'язок;
- 5) розвиває творче мислення;
- 6) об'єднує навчальні програми візуальної та звукової форми;

7) автоматизує контроль навчальних результатів [12].

Бачимо, що існує досить велика кількість переваг використання інформаційно-комунікативних технологій в навчальному процесі. В той же час, існують й окремі недоліки.

Г. Швачич вважає, що ІКТ в навчальному процесі може мати недоліки, за умовою:

- 1) відсутності наявного програмного забезпечення;
- 2) відсутності комп'ютера;
- 3) наявності додаткових вимог до користування комп'ютером;
- 4) недостатності комп'ютерного часу на всіх;
- 5) наявності певних труднощів використання ІКТ через відсутність методичної бази [46].

Л. Пархомчук, в свою чергу, називає такі недоліки використання ІКТ в освітньому процесі:

- «1) дефіцит комп'ютерів у домашньому користуванні багатьох учнів і вчителів (є смартфони, але за допомогою ПК зручніше та доступніше);
- 2) час для самостійних занять учнів основної та старшої школи у комп'ютерних класах не передбачено у школах;
- 3) вчителю не вистачає перерви, як часу для підготовки до уроку, де використовуються комп'ютери;
- 4) вчителю необхідно виокремити додатковий час для підготовки, відбору ресурсів;
- 5) низький рівень комп'ютерної грамотності вчителя;
- 6) складно поєднати комп'ютер зі щоденною структурою занять для вивчення точних наук;
- 7) не передбачено час для використання Інтернету на більшості уроків;
- 8) при недостатній мотивації до праці учні можуть почати відволікатися на ігри, музику, соціальні мережі, перевірку характеристик комп'ютера» [28, с. 16].

Таким чином, ми дізналися, що інформаційно-комунікативні технології – це методи, засоби та прийоми, які мають за мету добрати, опрацювати, зберігати,

подавати різноманітну інформацію, з метою підвищення ефективності та результативності окремої діяльності. До засобів ІКТ відносять: телебачення; комп'ютер, мережу Інтернет та мобільну мережу. Відмічається активна тенденція використання інформаційно-комунікативних технологій в сучасному освітньому процесі. Це пояснюється їх інноваційністю, зручністю, доступністю. ІКТ під час навчання можуть надати учням та вчителям додаткові можливості для їх розвитку, отримання знань та набуття інформаційної компетентності.

1.3. Особливості використання інформаційно-комунікативних технологій навчання у початковій школі

Інформаційно-комунікативні технології навчання використовуються у сучасних школах з дітьми усіх вікових періодів. Зокрема, й з учнями початкових класів. Організація уроків з використанням інформаційно-комунікативних технологій у початковій школі повинна відповідати окремим педагогічним умовам, принципам та вимогам. Зважаючи на це, розглянемо детальніше особливості використання інформаційно-комунікативних технологій навчання у початковій школі.

Треба зазначити, що використання інформаційно-комунікативних технологій в освітньому процесі в Україні, зокрема у початковій школі, прописано на законодавчому та нормативному рівні.

В Національній доктрині розвитку освіти України пріоритетним напрямком відповідно є «впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві» [32].

В Концепції Нової української школи акцентується увага на застосування ІКТ, з метою забезпечення успіху навчання, розвитку пізнавального інтересу учнів. Виконання вимог концепції вчителем початкових класів передбачає

ефективне використання ІКТ, його потужного потенціалу під час викладання освітніх галузей в сучасній школі [19].

За Державним стандартом початкової, загальної освіти, пріоритетним завданням початкової освіти є сформувані у молодших школярів інформаційно-комунікативну компетентність [31].

Нова українська школа визначає інформаційно-комунікативну компетентність як одну з ключових та виокремлює її важливість в процесі творчого та всебічного розвитку школяра [38].

Таким чином, бачимо, що використання інформаційно-комунікативних технологій навчання є обов'язковою умовою повноцінної та всебічної освіти в умовах Нової української школи. Однак, їх використання має деякі особливості в початковій школі. Звернемо особливу увагу на це питання.

Т. Перепелюк вказує, що інформаційно-комунікативні технології можна використовувати на всіх етапах навчально-виховного процесу початкової школи [30].

М. Іваненко стверджує, що засоби ІКТ, наразі, активно використовуються на уроках в початкових класах. Зокрема, на таких уроках як: математика, читання, українська мова, природознавство, образотворче мистецтво, малювання, основи здоров'я тощо [15].

О. Шестобуз, в свою чергу, повідомляє про можливість використання ІКТ на позакласних заходах з молодшими школярами. Мова йде про:

- 1) виховні заняття;
- 2) бесіди;
- 3) свята;
- 4) позакласні заходи;
- 5) години спілкування;
- 6) віртуальні екскурсії;
- 7) подорожі у різні куточки світу;

8) пізнання навколишньої дійсності з використанням відео, звуку та анімації [47].

І. Ліпчевська зазначає, що ІКТ у початковій школі, зазвичай, використовують як засіб демонстрації, наочність [25].

Т. Гурбик повідомляє, що сучасні вчителі початкових класів найчастіше використовують на уроках з молодшими школярами програму Power Point, яка дозволяє, за допомогою презентації візуалізувати інформацію та допомогти молодшим школярам засвоїти матеріал [11].

З цією думкою повністю погоджується О. Чернякова, яка також відмічає високу тенденцію використання мультимедійних презентацій на уроках в початкових класах. Використовують їх саме для представлення наочності. Також досить часто у презентації впроваджують анімації, відео та аудіо. Науковець наголошує, що при створенні презентацій вчителю слід дотримуватись певних етапів:

1. Визначення мети й завдань презентації.
2. Складання докладного плану презентації.
3. Занотовування основних текстових блоків.
4. Визначення приблизної кількості слайдів.
5. Визначення стилю та оформлення слайдів.
6. Введення та формування текстових блоків.
7. Додавання до слайдів графічних та ілюстративних об'єктів.
8. Встановлення ефектів анімації.
9. Додавання звукового супроводу.
10. Попередній перегляд презентації автором.

На думку О. Чернякової, презентація для учнів початкових класів повинна мати наступні ознаки:

- 1) стислий виклад матеріалу;
- 2) мінімум чисел та фактів;
- 3) ретельне структурування інформації;
- 4) використання коротких та лаконічних заголовків;
- 5) викладання головної ідеї в першому рядку абзацу;
- 6) використання графіки, ілюстрацій;

- 7) емоційний фон;
- 8) використання звукового супроводу.

О. Чернякова наголошує на важливості дотримання правил вибору шрифту для презентацій в початковій школі. Так, вчена вказує, що «вибраний шрифт визначає вплив повідомлення на слухачів:

- 1) для серйозних повідомлень треба обирати класичний шрифт (наприклад Times New Roman);
- 2) для радісних – «веселий» шрифт (наприклад Comic Sans MS).

Шрифти без зарубок (Arial and Verdana) простіші, тому вони краще виглядають у заголовках та колонтитулах. Щоб забезпечити легкість читання, колір тексту потрібно зробити контрастним відносно кольору фону. У презентації рекомендується використовувати не більше 3-4 шрифтів. О. Чернякова надає поради вчителям щодо створення ефектної презентації для молодших школярів:

- 1. Перш ніж приступити до роботи над презентацією, потрібно добре розуміти, про що ви збираєтесь розповісти.
- 2. У презентації не повинно бути нічого зайвого.
- 3. Користуватися готовими шаблонами під час вибору стиля символів та кольору фону.
- 4. Під час створення мультимедійних презентацій необхідно враховувати особливості сприймання інформації з екрана комп'ютера.
- 5. Необхідно підтримувати єдиний стиль показу інформації.
- 6. Рекомендується використання кольору в презентації.
- 7. Презентація повинна бути доступною та композиційно цілісною» [43, с. 497].

Л. Кісіль звертає увагу, що у сучасному освітньому процесі, ІКТ використовуються разом із традиційними засобами навчання: дошколю, крейдою, підручниками тощо. Дослідниця переконує, що «завдяки використанню ІКТ навчальне середовище можна доповнити відео, звуком, анімацією. Усе це здійснює значний вплив на емоційну сферу молодшого школяра, сприяючи

підвищенню пізнавальної активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі, активізації навчальної діяльності учнів» [17, с. 47].

М. Крива вказує на зростаючу тенденцію вчителів до використання з учнями початкової школи самостійно розроблених комп'ютерних дидактичних матеріалів (ігри, ребуси, кросворди тощо). Зазначені ігри педагоги мають змогу створювати, за допомогою окремих комп'ютерних програм. Наприклад, для складання кросвордів – Crossword Compiler, Crossword Forge, «Універсальний генератор кросвордів», ребуси – за допомогою генератора ребусів. Дидактичні завдання в ігровій формі сучасні вчителі найчастіше розробляють у сервісі LearningApps. Також на зазначеній платформі можна обрати вже готові завдання. Педагоги початкової школи сервіс LearningApps досить часто використовують під час контролю знань, повторенні вже вивченого для закріплення матеріалу [24].

А. Пасічник повідомляє про те, що сучасні вчителі на уроках в початкових класах використовують такий ІКТ-гаджет як інтерактивний плакат. Згідно із результатами опитування, 50% вчителів початкових класів має досвід використання інтерактивних плакатів. Науковець переконаний, що інтерактивний електронний плакат є сучасним багатофункціональним засобом навчання, який надає широкі можливості для організації навчального процесу [29].

М. Крива зазначає, що досить часто сучасний урок в початковій школі супроводжується використанням таких засобів ІКТ як: інтерактивна чи мультимедійна дошка. Найчастіше ці гаджети вчитель використовує для демонстрації окремого навчального матеріалу [24].

І. Янковська вказує на активне використання ІКТ на фізкультхвилинках у початкових класах. Це допомагає зацікавити дітей виконувати окрему руханку, перетворює цю дію в ігровий процес [49].

О. Богачова наголошує, що в сучасних умовах розвитку України, використання ІКТ в освітньому процесі становить необхідність та являє собою основний засіб отримання інформації. Зокрема, це стосується тих регіонів

Україні, в яких знаходяться місця активних бойових дій. Дистанційна освіта передбачає обов'язкове використання інформаційно-комунікативних технологій. В той же час, вчителям та адміністрації школи необхідно ознайомитися з чинною нормативно-правовою документацією відносно питання належної організації онлайн навчання, щоб завчасно попередити випадки порушення серед учасників освітнього процесу та дотримання санітарно-гігієнічних норм [7].

Т. Гурбик стверджує, що для повноцінного впровадження ІКТ в навчальний процес учнів початкових клас, необхідно забезпечити належне прикладне програмне забезпечення. Обрані програми та розроблені матеріали вчителем для молодших школярів, за допомогою ІКТ, повинні відповідати окремим принципам дидактики, а саме: принципу доступності, простоти, надійності тощо [11].

І. Янковська наголошує, що, в процесі використання ІКТ з молодшими школярами, досить важливо дотримуватися окремих педагогічних умов. Мова йде про врахування вікових та психологічних особливостей учнів та відповідність санітарно-гігієнічним нормам. Важливим завданням вчителя під час підготовки до застосування ІКТ на уроках в початковій школі є створення умов відсутності негативної дії на здоров'я молодших школярів [49].

Л. Кісіль зазначає, що «використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи повинно бути підпорядковано як основній меті навчання, так і конкретним завданням, які вирішує вчитель у ході навчального заняття» [17, с. 46].

Т. Ярмач виокремлює такі основні завдання вчителя початкових класів під час використання інформаційно-комунікативних технологій:

1. Опанувати інформаційно-комунікативні технології, тобто вміння користуватися комп'ютерною технікою, Інтернет-ресурсами тощо. Вчитель повинен мати власну мотивацію до опановування ІКТ, має постійно удосконалювати свої навички.

2. Оволодіти методикою використання ІКТ. Мова йде про всебічний

розвиток вчителя у напрямку нових ІКТ тенденцій. Це стосується поповнення власного портфоліо, прийомами, формами використання ІКТ, мати корисну базу Інтернет-ресурсів для молодших школярів.

3. Використання інформаційно-комунікативних технологій з учнями початкових класів, відповідно до основної мети навчання, окремих конкретних завдань освітнього процесу.

4. Враховувати фактори та умови, які мають змогу впливати на процес освіти молодших школярів, дотримуватися санітарно-гігієнічних умов та техніки безпеки при роботі учнів з ІКТ.

5. Спрямувати учнів на пошук навчальних ресурсів та їх створення (наприклад, у вигляді мультимедійної презентації, тесту, гри тощо).

6. Постійно аналізувати роботу учнів з ІКТ на уроках. На основі аналізу, проводити моніторинг недоліків використання ІКТ та усувати їх, досліджувати рівень навчальної мотивації молодших школярів при використанні ІКТ у навчальному процесі, за допомогою діагностичних методик, анкетувань, опитувань, спостереження.

7. Раціонально використовувати ІКТ. Мова йде про те, що не потрібно повністю замінювати традиційний урок ІКТ-засобами. Вони повинні бути додатками, помічниками у навчальному процесі [50].

Отже, інформаційно-комунікативні технології доцільно використовувати на будь-яких етапах урочної та позаурочної діяльності учнів початкової школи. В освітньому процесі молодших школярів можна використовувати різноманітні засоби ІКТ та гаджети. Так вивчення передового педагогічного досвіду сучасних вчителів початкових класів надає можливість встановити активне використання мультимедійних презентацій, інтерактивних дощок, інтерактивних електронних плакатів, ігор та ігрових вправ, розроблених у спеціальності сервісах, навчальних Інтернет-ресурсів тощо. В той же час, при роботі учнів з ІКТ на уроках, вчителі повинні слідкувати за санітарно-гігієнічними вимогами та безпекою дітей, враховувати їх вікові та психологічні особливості.

РОЗДІЛ 2

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІКТ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ УЧІННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

2.1. Дослідження рівня сформованості мотивації учіння учнів початкових класів

З метою визначення впливу ІКТ на формування мотивації учіння в учнів початкових класів, ми організували та провели емпіричне дослідження. Дослідження відбулося на базі Кам'янської гімназії Криворізького району Дніпропетровської області. У дослідженні взяли участь 40 респондентів. Мова йде про учнів 2 класу. Середній вік респондентів – 7 років. Для достовірності результатів експерименту, зазначені діти були поділені на дві групи – експериментальна та контрольна.

Емпіричне дослідження впливу ІКТ на формування мотивації учіння в учнів початкових класів передбачало такі етапи:

1. Виявлення рівня сформованості мотивації учіння респондентів.
2. Розробка та впровадження роботи з формування мотивації учіння, засобами ІКТ-технологій з дітьми експериментальної групи.
3. Повторна діагностика сформованості мотивації учіння респондентів.

Для проведення експерименту, був сформований методичний інструментарій дослідження, який складався з трьох методик:

1. «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова).
2. «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська).
3. «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова).

Розглянемо зазначені методики більш детальноше.

Методика 1. «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова).

Мета цієї методики – визначити направленість навчальної діяльності учня початкової школи (мотивація на одержання знань, мотивація на одержання оцінки). Респондентам пропонується відповісти на питання опитувальника, який складається з 24 тверджень (додаток А). Обробка та інтерпретація результатів здійснюється, за допомогою спеціального ключа (додаток Б) [41].

Методика 2. «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська).

Мета методики – визначити мотив до навчальної діяльності учня (без задоволення, боїться отримати погану оцінку, для власного задоволення). В ході методики респонденти обирають твердження з опитувальника, які відповідають їх думці та стану. Всього опитувальник містить 11 тверджень (додаток В). Обробка та інтерпретація результатів здійснюється, за окремим ключем (додаток Г) [41].

Методика 3. «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова). Метою методики є дослідити рівень шкільної мотивації учня. Під час методики, респонденти відповідають на запитання анкети, яка складається із 12 питань, використовуючи три варіанти відповідей (додаток Д). Обробка та інтерпретація результатів здійснюється за спеціальним ключем (додаток З) [4].

Розглянемо результати респондентів на першому етапі експерименту за зазначеним методичним інструментарієм дослідження. Почнемо із результатів респондентів, за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова). Спочатку звернемо увагу на результати респондентів експериментальної групи (табл. 2.1).

Згідно з таблицею 2.1., в експериментальній групі на етапі первинної діагностики, було виявлено, що у 14 респондентів експериментальної групи спостерігається направленість учіння на оцінку (70%). 6 респондентів зазначеної групи мали направленість учіння на отримання знань (30%). Отже, серед дітей експериментальної групи переважає направленість учіння на оцінку (70%).

Перейдемо до розгляду результатів респондентів контрольної групи за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова) (табл. 2.2).

Таблиця 2.1

Результати експериментальної групи за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова).

Констатувальний етап дослідження

№ респондента	Направленість учіння	№ респондента	Направленість учіння
1	на оцінку	11	на оцінку
2	на оцінку	12	на оцінку
3	на знання	13	на оцінку
4	на оцінку	14	на оцінку
5	на знання	15	на знання
6	на оцінку	16	на оцінку
7	на оцінку	17	на оцінку
8	на знання	18	на знання
9	на оцінку	19	на оцінку
10	на знання	20	на оцінку

Таблиця 2.2

Результати контрольної групи за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова).

Констатувальний етап дослідження

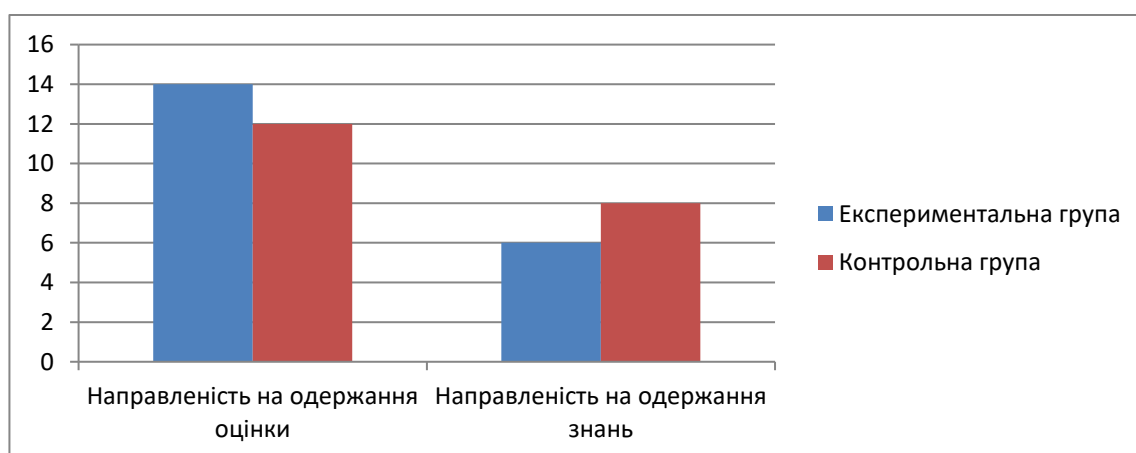
№ респондент а	Направленість учіння	№ респондент а	Направленість учіння
1	на знання	11	на оцінку

Продовження таблиці 2.2

2	на оцінку	12	на оцінку
3	на знання	13	на оцінку
4	на оцінку	14	на оцінку
5	на знання	15	на знання
6	на оцінку	16	на оцінку
7	на оцінку	17	на знання
8	на знання	18	на знання
9	на оцінку	19	на оцінку
10	на знання	20	на оцінку

Згідно з таблицею 2.2., в контрольній групі, на етапи первинної діагностики, було встановлено, що 12 респондентів мали направленість учіння на оцінку (60%). у 8 інших дітей зазначеної групи відмічалася направленість учіння на одержання знань (40%). Таким чином, бачимо що у контрольній групі більшість дітей мали направленість учіння на отримання оцінки (60%).

Пропонуємо порівняти результати респондентів експериментальної та контрольної групи, за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова) на етапі первинної діагностики. У цьому нам допоможе діаграма (рис. 2.1).

Рисунок 2.1. Направленість учіння у респондентів експериментальної та контрольної групи на констатувальному етапі дослідження

За рис. 2.1. можемо спостерігатися, що на етапі первинної діагностики, у респондентів експериментальної та контрольної групи спостерігається тенденція до переважання направленості учіння на одержання оцінки (70%/60%). Тобто, учні вчаться виключно для отримання належної оцінки. Можна відмітити, що показники респондентів контрольної групи дещо вищі, ніж у респондентів експериментальної групи, однак це перевищення є незначним.

Звернемо увагу на результати респондентів, за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська) на констатувальному етапі дослідження. Почнемо із розгляду результатів респондентів експериментальної групи (табл. 2.3).

Згідно з таблицею 2.3., на етапі первинної діагностики, було встановлено, що 6 випробуваних експериментальної групи навчаються у школі без задоволення, їм не подобається вчитися (30%). 13 респондентам зазначеної групи подобається вчитися у школі, однак в них присутній страх отримати погану оцінку (65%). Для власного задоволення, без страху отримати погану оцінку навчається один респондент експериментальної групи, на констатувальному етапі дослідження (5%). Отже, серед респондентів експериментальної групи відмічалось переважання мотиву навчання – «страх отримати погану оцінку» (65%).

Таблиця 2.3

Результати експериментальної групи за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська). Констатувальний етап дослідження

№ респондента	Бали	Мотив учіння	№ респондента	Бали	Мотив учіння
1	1	без задоволення	11	1	без задоволення

Продовження таблиці 2.3

2	1	без задоволення	12	1	без задоволення
3	3	страх отримати погану оцінку	13	3	страх отримати погану оцінку
4	3	страх отримати погану оцінку	14	3	страх отримати погану оцінку
5	3	страх отримати погану оцінку	15	1	без задоволення
6	3	страх отримати погану оцінку	16	3	страх отримати погану оцінку
7	3	страх отримати погану оцінку	17	3	страх отримати погану оцінку
8	5	для власного задоволення	18	3	страх отримати погану оцінку
9	1	без задоволення	19	3	страх отримати погану оцінку
10	3	страх отримати погану оцінку	20	3	страх отримати погану оцінку

Розглянемо результати респондентів контрольної групи за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська), які вони показали на констатувальному етапі дослідження (таблиця 2.4).

Згідно з таблицею 2.4., без задоволення навчаються 3 респондента контрольної групи (15%). Страх отримати погану оцінку є мотивом учіння для 15 респондентів зазначеної групи (75%). Для власного задоволення, незважаючи на оцінку, навчаються 2 дитини контрольної групи (10%). Отже, бачимо переважання мотиву учіння у респондентів контрольної групи, на констатувальному етапі дослідження – страх отримати погану оцінку (75%).

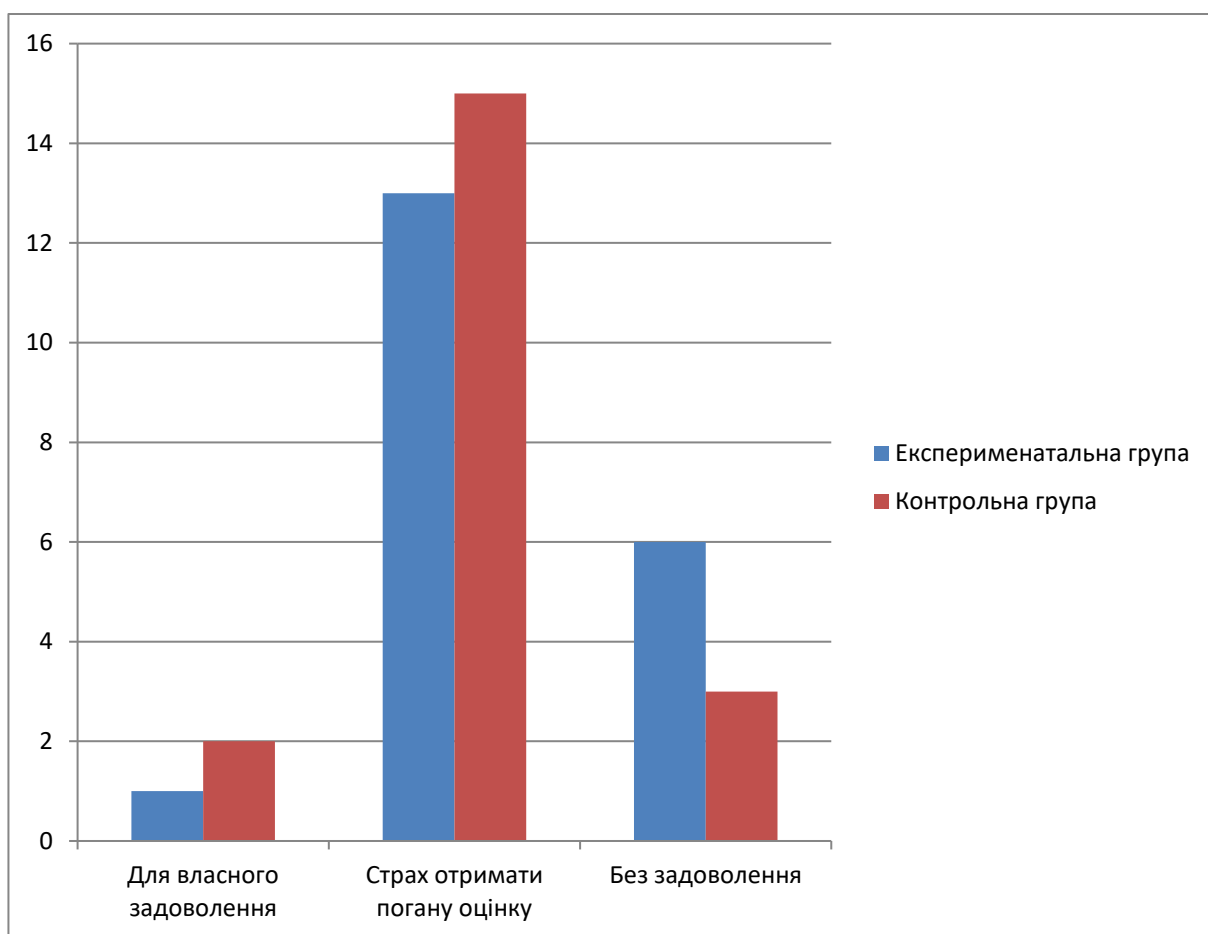
Порівняємо мотиви учіння респондентів експериментальної та контрольної групи при первинній діагностиці, за допомогою діаграми (рис. 2.2).

Результати контрольної групи за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська). Констатувальний етап дослідження

№ респондента	Бали	Мотив учіння	№ респондента	Бали	Мотив учіння
1	5	для власного задоволення	11	2	без задоволення
2	4	страх отримати погану оцінку	12	2	без задоволення
3	3	страх отримати погану оцінку	13	1	без задоволення
4	4	страх отримати погану оцінку	14	3	страх отримати погану оцінку
5	3	страх отримати погану оцінку	15	3	страх отримати погану оцінку
6	3	страх отримати погану оцінку	16	3	страх отримати погану оцінку
7	3	страх отримати погану оцінку	17	4	страх отримати погану оцінку
8	5	для власного задоволення	18	4	страх отримати погану оцінку
9	4	страх отримати погану оцінку	19	3	страх отримати погану оцінку
10	3	страх отримати погану оцінку	20	4	страх отримати погану оцінку

Згідно з таблицею 2.4., без задоволення навчаються 3 респондента контрольної групи (15%). Страх отримати погану оцінку є мотивом учіння для 15 респондентів зазначеної групи (75%). Для власного задоволення, незважаючи на оцінку, навчаються 2 дитини контрольної групи (10%). Отже, бачимо переважання мотиву учіння у респондентів контрольної групи, на констатувальному етапі дослідження – страх отримати погану оцінку (75%).

Порівняємо мотиви учіння респондентів експериментальної та контрольної групи на етапі первинної діагностики, за допомогою діаграми (рис. 2.2).

Рисунок 2.2. Мотиви учіння респондентів експериментальної та контрольної групи на констатувальному етапі дослідження

За рис. 2.2. бачимо, що, на констатувальному етапі дослідження, у респондентів експериментальної та контрольної групи існує майже однакова тенденція до переважання мотиву учіння – «страх отримати погану оцінку»

(65%/75%). Однак, меншого задоволення від навчання отримують саме респонденти експериментальної групи – 30% дітей навчаються без задоволення та не мають мотиву учіння.

Перейдемо до визначення та аналізу результатів респондентів на констатувальному етапі дослідження, за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова). Почнемо із розгляду результатів респондентів експериментальної групи (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Результати експериментальної групи за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова). Констатувальний етап дослідження

№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації	№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації
1	11	низький (IV)	11	12	низький (IV)
2	11	низький (IV)	12	13	низький (IV)
3	16	середній (III)	13	16	середній (III)
4	17	середній (III)	14	18	середній (III)
5	19	середній (III)	15	12	низький (IV)
6	18	середній (III)	16	18	середній (III)
7	17	середній (III)	17	19	середній (III)
8	22	хороший (II)	18	18	середній (III)
9	11	низький (IV)	19	17	середній (III)
10	17	середній (III)	20	18	середній (III)

Згідно з таблицею 2.5., на констатувальному етапі дослідження, було

встановлено, що 13 респондентів експериментальної групи мали середній (III) рівень шкільної мотивації (65%). Низький (IV) рівень спостерігався у 6 дітей зазначеної групи (30%). Одна дитина показала хороший (II) рівень шкільної мотивації на етапі первинної діагностики (5%). Отже, бачимо, що більшість респондентів, на констатувальному етапі дослідження, мали середній (III) рівень шкільної мотивації (65%).

Перейдемо до розгляду результатів респондентів контрольної групи, за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова) на констатувальному етапі дослідження (табл. 2.6)

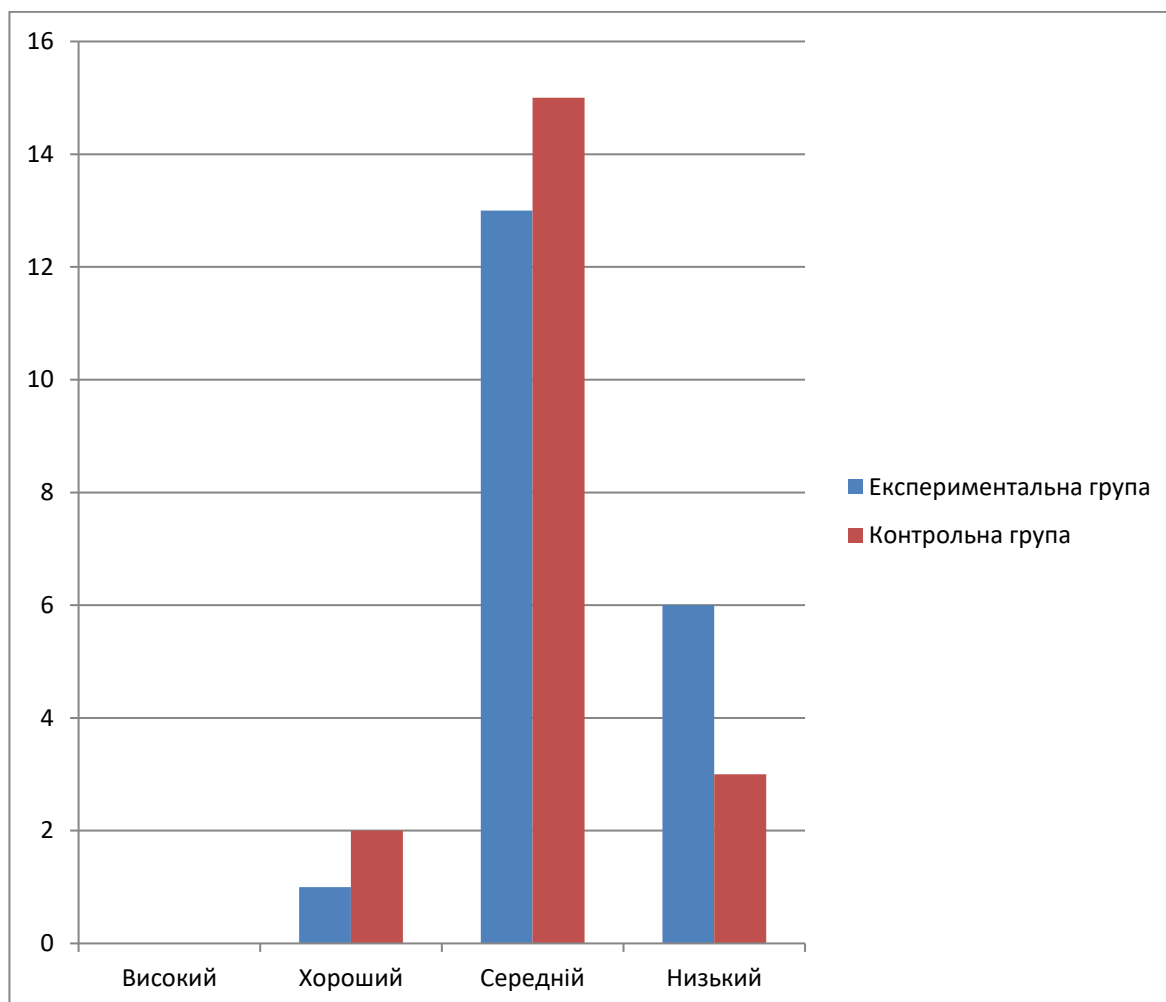
Таблиця 2.6

Результати контрольної групи за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова). Констатувальний етап дослідження

№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації	№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації
1	22	хороший (II)	11	12	низький (IV)
2	16	середній (III)	12	12	низький (IV)
3	18	середній (III)	13	11	низький (IV)
4	16	середній (III)	14	16	середній (III)
5	17	середній (III)	15	16	середній (III)
6	18	середній (III)	16	15	середній (III)
7	19	середній (III)	17	17	середній (III)
8	22	хороший (II)	18	16	середній (III)
9	17	середній (III)	19	18	середній (III)
10	18	середній (III)	20	17	середній (III)

Згідно з таблицею 2.6., на констатувальному етапі дослідження, було виявлено, що середній (III) рівень шкільної мотивації мали 15 респондентів контрольної групи (75%). Дві дитини зазначеної групи показали хороший (II) рівень шкільної мотивації (10%). Низький (IV) рівень шкільної мотивації відмічався у 3 дітей контрольної групи (15%), на констатувальному етапі дослідження. Отже, робимо висновок, що у респондентів контрольної групи, на етапі первинної діагностики переважав середній (III) рівень шкільної мотивації (75%).

Розглянемо та порівняємо рівні шкільної мотивації респондентів експериментальної та контрольної групи, на констатувальному етапі дослідження, використовуючи діаграму (рис. 2.3).

Рисунок 2.3. Рівні шкільної мотивації респондентів експериментальної та контрольної групи на констатувальному етапі дослідження

За допомогою рис. 2.3 можемо спостерігати, що на етапі первинної діагностики, у респондентів експериментальної та контрольної групи переважав середній (III) рівень шкільної мотивації (65%/75%). У респондентів експериментальної групи тенденція до низького (IV) рівня трохи вища ніж у респондентів контрольної групи (30%/15%). Високі показники шкільної мотивації у респондентів обох груп на констатувальному етапі дослідження не спостерігалися (0%/0%).

Таким чином, на констатувальному етапі дослідження було встановлено, що у випробуваних експериментальної та контрольної групи переважали: середній рівень (III) шкільної мотивації (65%/75%), мотив учіння – «страх отримати погану оцінку» (65%/75%) та направленість учіння – «на одержання оцінки» (70%/80%). Вважаємо доцільним впровадити з респондентами експериментальної групи спеціально організовану роботу, з використанням ІКТ-технологій, з метою формування мотивації учіння.

2.2. Зміст роботи з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій

Після проведення констатувального етапу дослідження та аналізу його результатів, нами було вирішено розробити та апробувати з дітьми експериментальної групи окрему роботу з формування в них мотивації учіння засобами ІКТ-технологій. Розглянемо зміст зазначеної роботи детальніше.

Робота була розрахована на 3 тижні та передбачала активне впровадження інформаційно-комунікативних технологій на уроках української мови.

Приклади уроків з української мови, на яких були використані ІКТ-технології? містяться у додатках (додаток К).

В процесі формуючого етапу дослідження, з дітьми експериментальної групи були впроваджені такі типи уроків:

- 1) урок вивчення нового матеріалу,

- 2) урок закріплення знань, умінь, навичок;
- 3) урок контролю знань, умінь, навичок;
- 4) нестандартний урок;
- 5) інтегрований урок;
- 6) комбінований урок.

Використовувався мультимедійний текст (відео, аудіо можливості, зв'язок з великою кількістю різноманітних джерел), електронні підручники, електронні бібліотеки, мультимедійні презентації тощо.

Треба зазначити, що впродовж формуючого етапу дослідження, інформаційно-комунікативні технології використовувалися на всіх етапах уроків. Мова йде про такі етапи як:

- 1) оголошення теми уроку;
- 2) актуалізація опорних знань;
- 3) засвоєння нового навчального матеріалу;
- 4) формування навичок практичного характеру;
- 5) контроль та перевірка знань;
- 6) підведення підсумків уроку.

Розглянемо докладніше шляхи застосування ІКТ-технологій щодо окремих етапів уроку на формуючому етапі дослідження.

Так, кожен урок починався із оголошення теми уроку, яка відбувалася за допомогою ІКТ-технологій. На екрані з'являвся або слайд мультимедійної презентації або окрема інфографіка, яка відображала зміст уроку та його тему.

Кожен урок мав своїх головних персонажів (кіт і заєць, принц та принцеса, пес та вовк тощо). Вони виступали рушійною силою для актуалізації опорних знань. Їх зображення містилися на слайдах презентації, інфографиці та окремих зображеннях, які відображалися на моніторі комп'ютера. Виконання цього завдання відбувалося у вигляді ігрових чи інтерактивних вправ (вікторина, асоціативний куц тощо) вправ. Зазначені вправи були створені, за допомогою ІКТ-технологій. Ми використовували різноманітні запитання, які ілюструвалися схемами, анімацією, звуковим супроводом; подавали слайди із попередніх

уроків, з кросвордами, ребусами тощо. Основними засобами ІКТ на цьому етапі уроку виступали:

- 1) інформаційно-пошукові ІКТ (знаходження інформації, формування умінь і навичок систематизації інформації);
- 2) навчально-ігрові ІКТ (створення навчально-ігрових ситуацій).

Етап засвоєння нового навчального матеріалу на зазначених уроках передбачав використання мультимедійних презентацій, які містили тестову, графічну, відео інформацію. Учні мали змогу слідкувати за зображенням разом з головними героями уроку. Створювалися наочні ефектні образи у вигляді ілюстрацій, схем, діаграм, графічних композицій і т. п. Також ми використовували схеми і таблиці з основними поняттями, фото-, аудіо, відеофрагменти, гіперпосилання для зміни послідовності показу. Основними засобами ІКТ на цьому етапі уроку виступали:

- 1) демонстраційні ІКТ (візуалізація об'єктів з метою їх дослідження та вивчення);
- 2) навчальні ІКТ (формування умінь і навичок навчальної або практичної діяльності);
- 3) моделюючі ІКТ (моделювання об'єктів з метою їх дослідження та вивчення).

Формування практичних навичок учнів відбувалося, за допомогою окремих комп'ютерних тренажерів.

Контроль та перевірка знань учнів здійснювалися, за допомогою тестів, які були розроблені вчителем на платформі Learning.apps.

Підведення підсумків відбувалося інтерактивно, разом із головними героями уроку. Підсумковий етап уроку обов'язково містив рефлексію щодо змісту уроку, виконаних завдань та використання ІКТ-технологій в процесі навчання.

Під час проведення уроків української мови з використанням ІКТ створювалися сприятливі умови для формування мотивації учіння молодших школярів – учні з інтересом і бажанням виконували завдання, брали активну

участь у розв'язанні мовознавчих питань, виявляли цікавість до матеріалу, що вивчався. Під час проведення уроків ми орієнтувалися на вимоги до уроків з використанням ІКТ (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Вимоги до організації уроків з використанням ІКТ

п/п	Параметри навчання	Урок з використанням ІКТ
1	Навчальний текст	Мультимедійний текст (відео, аудіо можливості, зв'язок з великою кількістю різноманітних джерел)
2	Підручники та книги	Використовуються електронні підручники, електронні бібліотеки, щоб прочитати твори в повному обсязі.
3	Мотивація до навчання	Висока мотивація і зацікавленість у навчанні.
4	Інформація	Необмежена кількість свіжої інформації, широкий вибір.
5	Контроль	Самоконтроль учня і координація навчального процесу вчителем. Учень має можливість самостійно виправляти допущені помилки, коригувати свою діяльність, в результаті чого удосконалюються навички самоконтролю.
6	Спілкування	Можливості спілкування з іншими носіями інформації, з носіями мови, знайомство з культурою їхніх країн.
7	Наочність	Переваги ІКТ полягають у взаємозв'язку декількох компонентів: тексту, малюнка, анімації, звукового супроводу та ін. Можна побачити якість явище чи подію в динаміці. Можна здійснити віртуальні екскурсії.

Продовження таблиці 2.7

8	Експериментальна та практична робота	Широкі можливості віртуальної лабораторії. Учень має можливість здійснювати самостійну навчально-дослідну діяльність (моделювання, метод проектів, розробка презентацій, публікацій).
9	Індивідуалізація та диференціація	Індивідуалізація процесу навчання за рахунок наявності різнорівневих завдань, можливості самостійно працювати з навчальним матеріалом, використовуючи зручні способи сприйняття інформації, що враховують індивідуальні особливості пам'яті, сприйняття, мислення. Можливість для учня самостійно здобувати знання та інформацію, самостійно вибирати режим навчальної діяльності.
10	Методи навчання	Інтенсифікація самостійної роботи учнів, розмаїття цікавих форм і методів роботи.
11	Технології навчання	Нові технології навчання на основі інформаційних і комунікаційних дозволяють інтенсифікувати освітній процес, збільшити швидкість сприйняття, розуміння та глибину засвоєння великих масивів знань.
12	Час уроку	Заощадження часу уроку

При плануванні уроків з використанням ІКТ ми враховували:

- 1) наявний набір комп'ютерного та мультимедійного обладнання;
- 2) наявність програмно-методичного комплексу до підручника, що відповідає діючій програмі;
- 3) наявність програм-тренажерів для відпрацювання практичних умінь та навичок;

- 4) готовність учнів до сприйняття матеріалу з використанням комп'ютера;
- 5) можливості учителя й учня використовувати комп'ютерні технології поза класом.

Використовуючи інформаційно-комунікативні технології на уроках з дітьми експериментальної групи на формуючому етапі дослідження, ми дотримувалися таких принципів:

1. Принцип дитиноцентризму. Зміст уроку та його завдання були спрямовані на інтелектуальний та особистісний розвиток кожного учня.

2. Принцип наочності. Активне використання наочності для засвоєння навчального матеріалу.

3. Принцип науковості. Зміст навчання відповідає стану розвитку науки, використовуються інноваційні технології навчання.

4. Принцип доступності. Усі використані ІКТ-засоби відповідають віковим та психологічним особливостям учнів 2 класу, є доступними для їх сприйняття та розуміння.

Треба підкреслити, що формуючий етап дослідження був ретельно спланований та передбачав відповідальну підготовку вчителя до уроків на зазначеному етапі. Заздалегідь, вчитель підготовлював навчальний, дидактичний та стимульний матеріал, за допомогою ІКТ-технологій. Вчителем активно використовувалася програма MS Power Point для створення мультимедійних презентацій. Інтерактивні вікторини, тести розроблялися, за допомогою платформ Learning.apps та Mentimeter. Інфографіка та інтерактивні ілюстрації до уроків створювалися на сайті Canva. Необхідно зазначити, що між усіма уроками формуючого експерименту присутній тісний зв'язок, наявне систематичне закріплення здобутих знань та навичок.

Після формуючого етапу дослідження, очікуємо наступних результатів:

- 1) підвищення рівня мотивації учіння учнів;
- 2) покращення знань з української мови;
- 3) формування пізнавальної активності та пізнавального інтересу до отримання нових знань у школі;

4) отримання вміння сприймати навчальну інформацію, за допомогою наочного матеріалу;

5) розвиток вміння самостійно навчатися.

Таким чином, був розглянутий зміст самостійно розробленої роботи з формування мотивації учіння в учнів початкових класів (експериментальна група) засобами ІКТ-технологій. Були визначені основні використані засоби інформаційно-комунікативних технологій, головні завдання їх використання на кожному з етапів уроків української мови у 2 класі. Також були виокремлені очікувані результати впровадження ІКТ-технологій у навчальний процес молодших школярів експериментальної групи.

2.3. Аналіз отриманих результатів дослідження

З метою визначення впливу спеціально організованої роботи з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій, ми провели повторне діагностування стану її сформованості у респондентів експериментальної та контрольної групи. Контрольний етап дослідження передбачав використання методичного інструментарію, яким ми користувалися на констатувальному етапі дослідження («Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова), «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська) та «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова).

Пропонуємо почати розгляд та аналіз результатів респондентів, за методикою («Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова). Спочатку звернемо увагу на результати респондентів експериментальної групи (табл. 2.8).

Згідно з таблицею 2.8., було встановлено, що на контрольному етапі дослідження, у 18 респондентів експериментальної групи відмічається направленість учіння на одержання знань (90%). У 2 дітей зазначеної групи

спостерігається направленість учіння на одержання оцінки (10%). Отже, можемо побачити, що направленість учіння дітей експериментальної групи, після апробування роботи з ІКТ-технологіями, змінилася та характеризується домінуючою метою – отримувати знання.

Таблиця 2.8

Результати експериментальної групи за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова). Контрольний етап дослідження

№ респондента	Направленість учіння	№ респондента	Направленість учіння
1	на знання	11	на знання
2	на знання	12	на знання
3	на знання	13	на знання
4	на знання	14	на знання
5	на знання	15	на знання
6	на знання	16	на знання
7	на знання	17	на знання
8	на знання	18	на знання
9	на знання	19	на оцінку
10	на знання	20	на оцінку

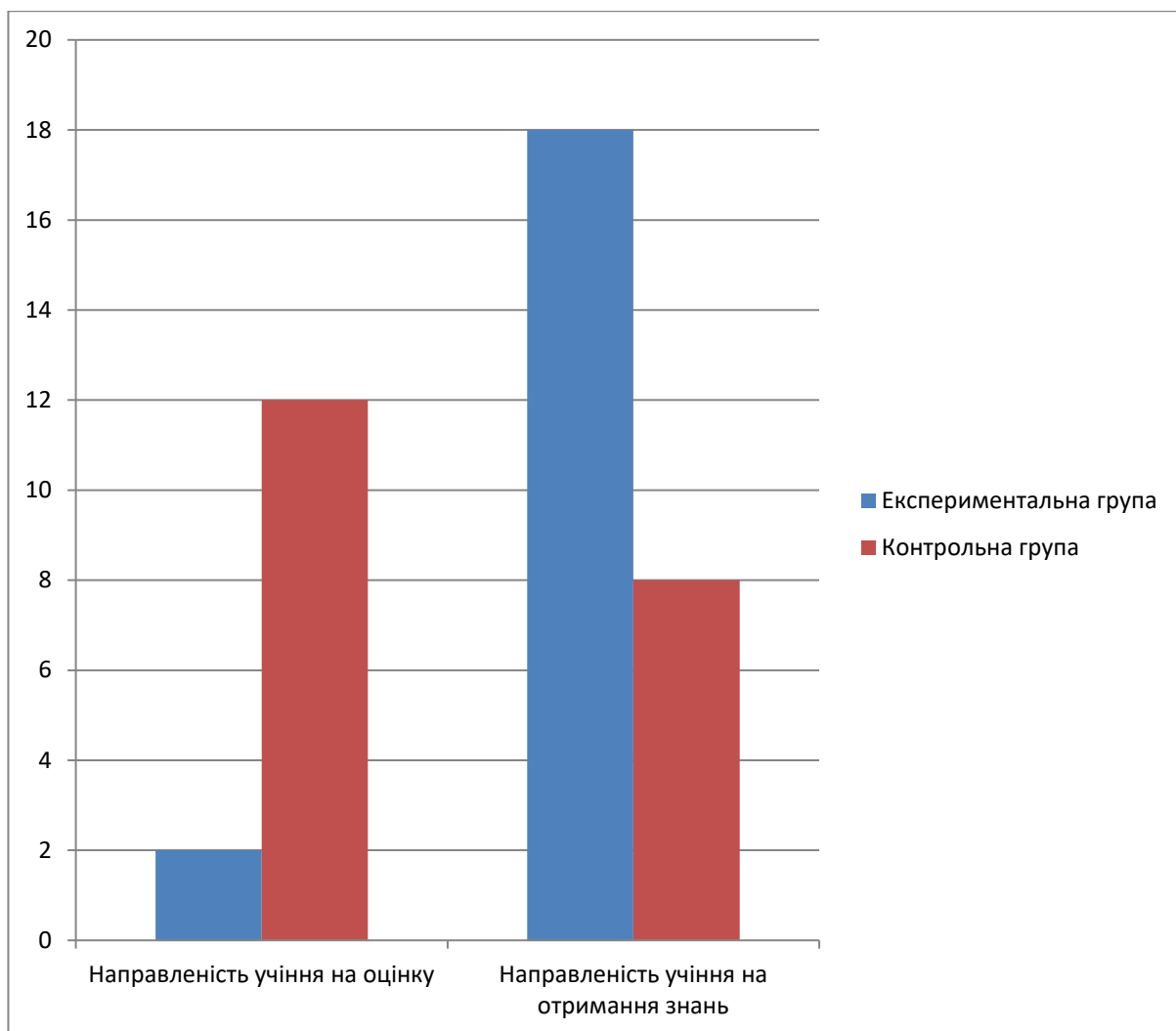
Перейдемо до розгляду результатів респондентів контрольної групи за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова), на етапі повторної діагностики (таблиця 2.9).

Результати контрольної групи за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова). Контрольний етап дослідження

№ респондента	Направленість учіння	№ респондента	Направленість учіння
1	на знання	11	на оцінку
2	на оцінку	12	на оцінку
3	на знання	13	на оцінку
4	на оцінку	14	на оцінку
5	на знання	15	на знання
6	на оцінку	16	на оцінку
7	на оцінку	17	на знання
8	на знання	18	на знання
9	на оцінку	19	на оцінку
10	на знання	20	на оцінку

Згідно з таблицею 2.9., було встановлено, що у 12 респондентів контрольної групи відмічалася домінуюча направленість учіння на оцінку (60%). 8 молодших школярів цієї групи показали домінування направленості учіння на одержання знань (40%). Таким чином, зміни у характері направленості учіння у дітей контрольної групи на контрольному етапі дослідження – не спостерігаються.

Здійснимо порівняння направленості учіння респондентів експериментальної та контрольної групи на контрольному етапі дослідження. У цьому нам допоможе діаграма (рис. 2.4).

Рисунок 2.4. Направленість учіння респондентів експериментальної та контрольної групи на контрольному етапі дослідження

За рис. 2.4. можемо спостерігати, що на контрольному етапі дослідження, направленість учіння респондентів експериментальної групи дійсно змінилася. Наразі, в них спостерігається домінування направленості учіння на отримання знань (90%). Щодо направленості учіння респондентів контрольної групи, вона залишилася незмінною – у зазначених дітей домінує направленість учіння на отримання належних оцінок (60%).

Розглянемо результати респондентів за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська), які вони показали на контрольному етапі дослідження. Почнемо із результатів респондентів експериментальної групи (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Результати експериментальної групи за методикою «Чому ти
намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська). Контрольний етап
дослідження**

№ респондента	Бали	Мотив учіння	№ респондента	Бали	Мотив учіння
1	5	для власного задоволення	11	4	страх отримати погану оцінку
2	5	для власного задоволення	12	5	для власного задоволення
3	4	страх отримати погану оцінку	13	5	для власного задоволення
4	4	страх отримати погану оцінку	14	5	для власного задоволення
5	5	для власного задоволення	15	5	для власного задоволення
6	5	для власного задоволення	16	5	для власного задоволення
7	5	для власного задоволення	17	5	для власного задоволення
8	6	для власного задоволення	18	5	для власного задоволення
9	5	для власного задоволення	19	5	для власного задоволення
10	5	для власного задоволення	20	5	для власного задоволення

Згідно з таблицею 2.10., на контрольному етапі дослідження було встановлено, що для власного задоволення навчаються 17 респондентів експериментальної групи (85%). 3 дитини мають мотив учіння «страх отримати погану оцінку» (15%). Тобто, бачимо трансформацію й мотиву учіння у дітей експериментальної групи.

Переглянемо результати респондентів контрольної групи, які вони показали за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська) на контрольному етапі дослідження (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

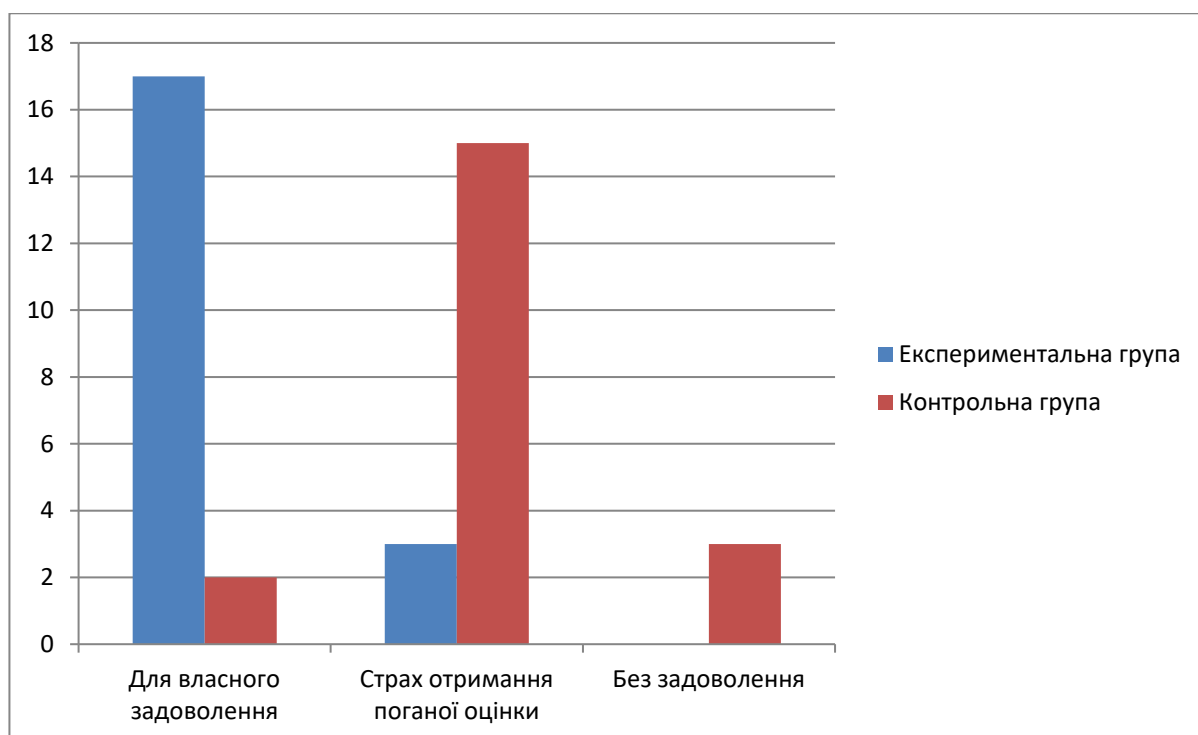
Результати контрольної групи за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська). Контрольний етап дослідження

№ респондента	Бали	Мотив учіння	№ респондента	Бали	Мотив учіння
1	5	для власного задоволення	11	2	без задоволення
2	4	страх отримати погану оцінку	12	2	без задоволення
3	3	страх отримати погану оцінку	13	1	без задоволення
4	4	страх отримати погану оцінку	14	3	страх отримати погану оцінку
5	3	страх отримати погану оцінку	15	3	страх отримати погану оцінку
6	3	страх отримати погану оцінку	16	3	страх отримати погану оцінку
7	3	страх отримати погану оцінку	17	4	страх отримати погану оцінку

8	5	для власного задоволення	18	4	страх отримати погану оцінку
9	4	страх отримати погану оцінку	19	3	страх отримати погану оцінку
10	3	страх отримати погану оцінку	20	4	страх отримати погану оцінку

Згідно з таблицею 2.11., 3 респондента контрольної групи, на етапі контрольного дослідження, вчаться без задоволення (15%). 15 респондентів зазначеної групи вчаться у школі через страх отримати погану оцінку (75%). Для власного задоволення навчається лише 2 дитини контрольної групи (10%). Тобто, у респондентів контрольної групи, на контрольному етапі дослідження, зберігається переважання мотиву учіння «страх отримати погану оцінку» (75%).

Проаналізуємо та порівняємо результати респондентів експериментальної та контрольної групи на контрольному етапі дослідження щодо їх мотивів учіння. Для цього використаємо діаграму (рис. 2.5).

Рисунок 2.5. Мотиви учіння респондентів експериментальної та контрольної групи на контрольному етапі дослідження

За рис. 2.5. можемо побачити, що на контрольному етапі дослідження, мотиви учіння респондентів експериментальної та контрольної груп значно відрізняються. Якщо у респондентів контрольної групи залишається тенденція до переважання мотиву учіння «страх отримати погану оцінку» (75%), то у респондентів експериментальної групи домінує мотив учіння «для власного задоволення» (85%).

Переглянемо результати респондентів за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова), які вони показали на контрольному етапі дослідження. Почнемо із результатів респондентів експериментальної групи (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Результати експериментальної групи за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова). Контрольний етап дослідження

№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації	№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації
1	17	середній (III)	11	17	середній (III)
2	16	середній (III)	12	19	середній (III)
3	23	хороший (II)	13	18	середній (III)
4	22	хороший (II)	14	22	хороший (II)
5	24	хороший (II)	15	23	хороший (II)
6	22	хороший (II)	16	23	хороший (II)
7	26	високий (I)	17	22	хороший (II)
8	25	високий (I)	18	24	хороший (II)
9	17	середній (III)	19	23	хороший (II)
10	23	хороший (II)	20	24	хороший (II)

Згідно з таблицею 2.12., на контрольному етапі дослідження, було виявлено, що в експериментальній групі високий (I) рівень шкільної мотивації має 2 дитини (10%). Хороший (II) рівень шкільної мотивації спостерігається у 12 респондентів (60%), що є переважаючою тенденцією. У 6 дітей контрольної групи мають середній (III) рівень шкільної мотивації (30%). Низькі (IV) показники зазначеного критерією у респондентів експериментальної групи на контрольному етапі дослідження – спостерігаються – 0%.

Звернемо увагу на результати респондентів контрольної групи за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова) на контрольному етапі дослідження (табл. 2.13).

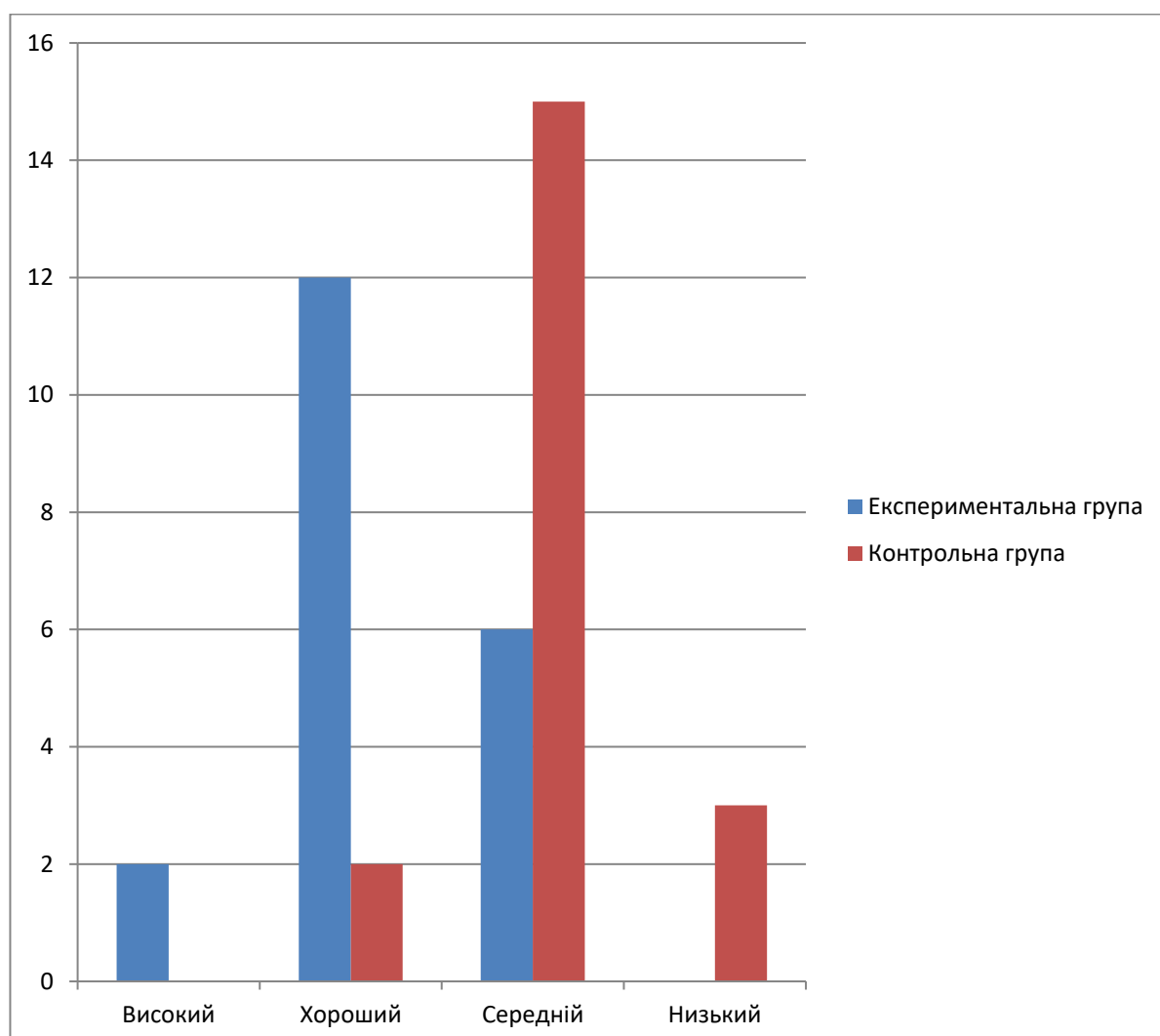
Таблиця 2.13

Результати контрольної групи за методикою «Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова). Контрольний етап дослідження

№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації	№ респондента	Бали	Рівень шкільної мотивації
1	22	хороший (II)	11	12	низький (IV)
2	16	середній (III)	12	12	низький (IV)
3	18	середній (III)	13	11	низький (IV)
4	16	середній (III)	14	16	середній (III)
5	17	середній (III)	15	16	середній (III)
6	18	середній (III)	16	15	середній (III)
7	19	середній (III)	17	17	середній (III)
8	22	хороший (II)	18	16	середній (III)
9	17	середній (III)	19	18	середній (III)
10	18	середній (III)	20	17	середній (III)

Згідно з таблицею 2.13., на контрольному етапі дослідження, встановлено, що 15 респондентів контрольної групи мають середній (III) рівень шкільної мотивації (75%). Хороший (II) рівень шкільної мотивації мали два молодших школяра цієї групи (10%). 3 дитини контрольної групи мали низькі показники (IV) шкільної мотивації (15%) на контрольному етапі дослідження. Тобто, підсумковуючи, про домінування середнього (III) рівня шкільної мотивації у респондентів контрольної групи на контрольному етапі дослідження.

Порівняємо результати респондентів експериментальної та контрольної групи щодо рівнів їх шкільної мотивації на контрольному етапі дослідження. Для цього використаємо діаграму (рис. 2.6).

Рисунок 2.6. Рівні шкільної мотивації респондентів експериментальної та контрольної групи на контрольному етапі дослідження

За рис. 2.6. бачимо, що рівень шкільної мотивації респондентів експериментальної групи на контрольному етапі дослідження значно підвищився. Наразі, у респондентів зазначеної групи переважає хороший (II) рівень шкільної мотивації (60%). В той же час, показники шкільної мотивації респондентів контрольної групи залишаються незмінними: в них переважає середній (III) рівень шкільної мотивації (75%).

Таким чином, можемо зробити висновок, що робота з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій значно покращила стан сформованості мотивації учіння респондентів експериментальної групи. Після впровадження зазначеної роботи, у молодших школярів експериментальної групи переважають: хороший (II) рівень шкільної мотивації (60%), направленість учіння «одержання знань» (90%) та мотив учіння «для власного задоволення, незважаючи на оцінки» (85%). Результати респондентів контрольної групи на контрольному етапі дослідження – залишилися незмінними.

ВИСНОВКИ

Згідно з метою нашого дослідження, нами був досліджений вплив інформаційно-комунікативних технологій на процес формування мотивації учіння в учнів початкових класів.

Здійснивши психолого-педагогічний аналіз літератури з проблеми формування мотивації учіння в учнів початкових класів та визначивши сутність поняття «мотивація учіння», ми дійшли висновку, що мотивація учіння – це рушійна сила, яка викликає в особистості активність, яка підкріплена окремими внутрішніми чи зовнішніми мотивами та спонукає учня до пізнання та навчання. У молодшому шкільному віці мотивацію учіння можна охарактеризувати як: полімотивовану, динамічну, нестійку. Зазвичай, в учнів перших класів спостерігається досить високий рівень сформованості мотивації учіння. Однак, вони більш спрямовані на отримання навчальних результатів. У молодшому шкільному віці формується вміння вчитися. Формування мотивації учіння у молодшому шкільному віці здебільшого залежить від емоційного компоненту, тобто які емоції діти переживають під час навчальної діяльності та взаємодії з учасниками педагогічної взаємодії (однокласники, вчителя).

Була надана загальна характеристика інформаційно-комунікативним технологіям навчання та розкриті особливості їх використання у початковій школі. Отже, інформаційно-комунікативні технології – це методи, засоби та прийоми, які мають за мету добрати, опрацювати, зберігати, подавати різноманітну інформацію, з метою підвищення ефективності та результативності окремої діяльності. До засобів ІКТ відносять:

- 1) телебачення;
- 2) комп'ютер;
- 3) мережу Інтернет;
- 4) мобільну мережу.

Відмічається активна тенденція використання інформаційно-

комунікативних технологій в сучасному освітньому процесі. Це пояснюється їх інноваційністю, зручністю, доступністю. ІКТ під час навчання можуть надати учням та вчителям додаткові можливості для їх розвитку, отримання знань та набуття інформаційної компетентності. Інформаційно-комунікативні технології доцільно використовувати на будь-яких етапах урочної та позаурочної діяльності учнів початкової школи. В освітньому процесі молодших школярів можна використовувати різноманітні засоби ІКТ та гаджети. Так вивчення передового педагогічного досвіду сучасних вчителів початкових класів надає можливість встановити активне використання мультимедійних презентацій, інтерактивних дошок, інтерактивних електронних плакатів, ігор та ігрових вправ, розроблених у спеціальних сервісах, навчальних Інтернет-ресурсів тощо. В той же час, при роботі учнів з ІКТ на уроках, вчителі повинні слідкувати за санітарно-гігієнічними вимогами та безпекою дітей, враховувати їх вікові та психологічні особливості.

Був досліджений рівень сформованості мотивації учіння учнів початкових класів. Для цього було організоване та проведене емпіричне дослідження на базі Кам'янської гімназії Криворізького району Дніпропетровської області. У дослідженні взяли участь 40 респондентів (експериментальна та контрольна групи). Мова йде про учнів 2 класу. Середній вік респондентів – 7 років. На констатувальному етапі дослідження було встановлено, що у респондентів експериментальної та контрольної групи переважали: середній рівень (III) шкільної мотивації (65%/75%), мотив учіння – «страх отримати погану оцінку» (65%/75%) та направленість учіння – «на одержання оцінки» (70%/80%).

Була організована робота з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій та емпірично визначена її ефективність. Таким чином, на формуючому етапі дослідження, була організована та проведена система роботи протягом 3 тижнів. В процесі зазначеної роботи, передбачалося активне використання ІКТ-технологій на уроках української мови у 2 класі в експериментальній групі. На окреслених уроках активно використовувалися ІКТ-засоби на усіх етапах. Мова йде про такі

засоби ІКТ як:

- 1) мультимедійні презентації;
- 2) інфографіка;
- 3) інтерактивні тести;
- 4) вікторини;
- 5) комп'ютерні тренажери тощо.

Для емпіричного дослідження впливу ІКТ-технологій на процес формування мотивації учіння молодших школярів експериментальної та контрольної групи, було проведено повторне діагностування сформованості зазначеного критерію. За результатами контрольного етапу дослідження, ми дійшли висновку, що робота з формування мотивації учіння в учнів початкових класів засобами ІКТ-технологій значно покращила стан сформованості мотивації учіння респондентів експериментальної групи. Після впровадження зазначеної роботи, у молодших школярів експериментальної групи переважають: хороший (II) рівень шкільної мотивації (60%), направленість учіння «одержання знань» (90%) та мотив учіння «для власного задоволення, незважаючи на оцінки» (85%). Щодо результатів респондентів контрольної групи, на контрольному етапі дослідження, вони залишилися незмінними.

Висновки за гіпотезою дослідження

Гіпотеза емпіричного дослідження повністю підтвердилася, бо ІКТ-технології надали позитивну тенденцію до формування мотивації учіння в учнів початкових класів.

Зважаючи на підтвердження гіпотези нашого дослідження, що вказує на позитивний ефект ІКТ-технологій на процес формування мотивації учіння учнів початкових класів, можемо впевнено радити використовувати зазначену інноваційну технологію навчання задля виконання окресленого завдання. Зокрема, відмічається ефективність: мультимедійних презентацій, інтерактивних тестових, контрольних завдань, інтерактивних вікторин, інфографіки. Для розробки засобів ІКТ-технологій для уроків у початкових класах, з метою формування мотивації учіння учнів, радимо використовувати

такі сервіси як: Learning.apps, Canva, Mentimeter та MS Power Point.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bojović I., Antonijević R. Students' Motivation to Learn in Primary School. *Open Journal for Psychological Research*. 2017. №. 1. P. 11-20.
2. Ninković O., Adamov S., Makivić J. Encouraging the motivation of students in primary school – a case study. *International Journal of Cognitive Research in Science, Engineering and Education (IJCRSEE)*. 2022. № 10. P. 127-136.
3. Wang D., Zhou T. Information and communication technology (ICT), digital divide and urbanization: Evidence from Chinese cities. *Technology in Society*. 2021. № 64. P. 10-15.
4. Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації Н. Лусканової. URL: <https://psylist.net/praktikum/00173.htm> (дата звернення: 19.09.2023)
5. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя : навч. посіб. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Бобровська А., Хутченко Д. Взаємозв'язок оцінювання навчальних досягнень і мотивації учіння молодших школярів в умовах Нової української школи. URL: <http://93.183.203.244/xmlui/bitstream/handle/123456789/6925/Bobrovska%20Angela%2c%20%20Khutchenko%20Diana.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 08.09.2023)
7. Богачова О. С., Гарус А. М. Проблеми інформаційно-освітнього середовища та використання інформаційно комунікативних технологій при організації дистанційного навчання в початкових класах. *Panamá, República de Panamá*. 2021. № 11. С. 171-172.
8. Бутузова Л. П., Софіюк С. В. Психологічна специфіка формування мотивації до учіння в різні вікові періоди. *The world of science and innovation : the 12th International scientific and practical conference (London, July 1-3, 2021)* London : Cognum Publishing House,.2021. P. 110-119.
9. Гнатюк О. В. Проблема мотивації до навчання молодших школярів:

теоретичний аспект. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/722376/1/Текст.pdf> (дата звернення: 08.09.2023)

10. Гриневич В. С. Місце і роль інформаційно-комунікативних технологій в системі біологічної компетентності учнів. *Реалізація наступності в природничій освіті: реалії та перспективи* : збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во «О. О. Євенок», 2018. С. 94-96.

11. Гурбик Т. А. Використання інформаційно-комунікативних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи. *Гуманітарний корпус* : збірник наукових статей з актуальних проблем філософії, психології, педагогіки та історії. Київ : Фенікс, 2014. С. 45-48.

12. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інноваційний підхід : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. 348 с.

13. Демартино А. П. Поняття і класифікація новітніх інформаційно-комунікативних технологій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2018. № 24. С. 94-99.

14. Желяк Л. В. Психолого-педагогічні основи мотивації учіння молодших школярів у системі розвивального навчання. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти* : збірник науково-методичних праць. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 212-215.

15. Іваненко М. В. Роль мультимедійних технологій у дистанційному навчанні учнів початкової школи. *Теоретичні та методологічні проблеми сучасної педагогіки та психології* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 06-07 листопада 2020 р.). Миколаїв : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2020 . С. 26-28.

16. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Планер», 2016. 220 с.

17. Кісіль Л. Застосування ікт в початковій школі як вимога сучасного суспільства. *Інноваційні освітні технології в Україні: теорія та практика* : матеріали Всеукр. студ. наук.- практи. конф. (м. Умань, 26 лют. 2021

р.). Умань : Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, 2021. С. 45-47

18. Ковач В. О. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті : навч. посіб. Київ : ЦП Компринт, 2019. 134 с.

19. Концепція Нової української школи: сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>(дата звернення: 15.09.2023)

20. Конюкова І. Ю., Бутузова Л. П. Формування пізнавально-соціальної мотивації учіння в учнів різного віку. URL: http://eprints.zu.edu.ua/34851/1/Конюкова_тези%2092%2C6.pdf (08.09.2023)

21. Кормишев М. В. Методичне забезпечення дослідження мотивації учіння молодших школярів. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhnpu_psykhol_2012_42\(1\)__12](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=VKhnpu_psykhol_2012_42(1)__12) (дата звернення: 08.09.2023)

22. Корнієцька К. С. Мотивація навчальної діяльності молодших школярів як педагогічна проблема. *Навчання і виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики* : збірник науково-методичних праць. Житомир : ФОП Левковець, 2016. С. 88-90.

23. Король О. М., Корнус О. Г., Корнус А. О. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках географії в умовах дистанційного навчання. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/11407/1/Король_Корнус_Корнус_Данильченко.pdf (дата звернення: 10.09.2023)

24. Крива М., Дрись М., Ващишин А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в організації дидактичних ігор у початковій школі. *Вісник Львівського університету*. 2018. № 33. С. 117-125.

25. Ліпчевська І. Л. Засоби наочності у початковій освіті: аспект використання інформаційно-комунікаційних. URL:

<https://lib.iitta.gov.ua/720982/1/Text.pdf> (дата звернення: 15.09.2023)

26. Лопатка Г. Ф. Вплив інформаційно-комунікативних технологій на становлення особистості. URL: <http://elar.ippo.edu.te.ua:8080/bitstream/123456789/4764/3/Lopatka.pdf> (дата звернення: 10.09.2023)

27. Нікітченко Л. О., Довгалюк А. С., Ляховська К. В. Використання інформаційно-комунікативних технологій студентами під час вивчення природничих дисциплін. URL: https://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/4747/1/ВИКОРИСТАННЯ_ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ_ТЕХНОЛОГІЙ_СТУДЕНТАМИ_ПІД_ЧАС_ВИВЧЕННЯ_ПРИРОДНИЧИХ_ДИСЦИПЛІН.pdf (дата звернення: 10.09.2023)

28. Пархомчук Л., Вербівський Д. Роль ІКТ в активізації навчальної діяльності учнів основної та старшої школи. URL: http://eprints.zu.edu.ua/35618/1/збірник_22-122-125.pdf (дата звернення: 10.09.2023)

29. Пасічник А. О., Посилаєва А. В. Особливості використання інтерактивного плакату в сучасній початковій школі. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. для студ., аспірантів, докторантів, молод. учених (м. Харків, 18 трав. 2023 р.). Харків : Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди 2023. С. 173-174.

30. Перепелюк Т. Д. Новітні інформаційні технології навчання як метод підвищення ефективності навчального процесу у початковій школі. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020 № 4. С. 75-83.

31. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Закон України від 21.02.2018 № 87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 15.09.2023)

32. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ президента України : від 17.04.2002 № 347/2002

33. Савицька О. І. Мотивація учіння молодших школярів. *Навчання і*

виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: актуальні питання теорії і методики : збірник науково-методичних праць. Житомир : ФОП Левковець, 2016. С. 152-156.

34. Савченко О. Я. Діагностика і дидактичні умови формування у молодших школярів мотивації уміння вчитися. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 85-98.

35. Семців Ю. Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13010/1/6Semtsiv.pdf> (дата звернення: 08.09.2023)

36. Стрюк К. М. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування професійної компетентності майбутніх фахівців з комп'ютерної інженерії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. № 69. С. 251-255.

37. Товканець Г. В. Інформаційно-комунікаційне забезпечення освітнього процесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 12. С. 225-231.

38. Філіппенко Н. Інформаційно-комунікаційні технології навчання музичного мистецтва: досвід Польщі. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/poriv_ped_stydii/2012/2012_2_3.pdf (дата звернення: 10.09.2023)

39. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академія, 2002. 528 с.

40. Фоменко О., Прокопенко Д. Інформаційно-комунікаційні технології в освітньому просторі. URL: https://college.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Фоменко_О_Прокопенко_Д..pdf (дата звернення: 10.09.2023)

41. Чекстере О. Ю. Діагностика мотиваційної готовності дітей до навчання. URL: https://lib.iitta.gov.ua/722207/1/Тези_Діагностика%20мотиваційної%20готовності%20дітей%20старшого%20дошкільного%20віку%20до%20навчання.pdf (дата звернення: 19.09.2023)

42. Чернецька Т. І. Сучасний урок: теорія і практика моделювання : навч. посібник. Київ : ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.

43. Чернякова О. І., Савченко Н. С. Використання мультимедійних засобів навчання на уроках в початкових класах. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 10. С. 494-505.

44. Чорней І. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4. С. 163-165.

45. Чупріна М. О. Інформаційно-комунікаційні технологій в бізнесі : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 116 с.

46. Швачич Г. Г, Толстой В. В, Петречук Л. М. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології : навчальний посібник. Дніпро : НМетАУ, 2017. 230 с.

47. Шестобуз О. Особливості використання інформаційних технологій в освітньому процесі початкової школи. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 1. С. 216-221.

48. Шкабура Н. О. Формування позитивної мотивації учіння молодших школярів шляхом використання інтелект-карт. *Сучасні тенденції і пріоритети компетентнісного підходу в підготовці майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти* : збірник науковометодичних праць. Житомир : «Полісся», 2016. С. 142-146.

49. Янковська І. М. Психолого-педагогічні умови застосування ІКТ у початковій школі. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25785/1/Jankovska.pdf> (дата звернення: 15.09.2023)

50. Ярмак Т. С. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в початковій школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100bapv-fafb.docx.html> (дата звернення: 15.09.2023)

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник до методики «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова)

Текст методики

1. Одержавши погану оцінку, ти приходиш додому і:
  - а) відразу сідаєш за уроки, повторюючи те, що погано вивчив;
  - б) розважаєшся, відпочиваєш або займаєшся домашніми справами, думаючи, що урок цього предмета буде ще через день.
2. Після одержання високої оцінки ти:
  - а) продовжуєш старанно готуватися до наступного уроку;
  - б) ретельно не готуєшся, тому що знаєш, що однаково не запитають.
3. Чи буває так, що ти незадоволений своєю відповіддю, а не оцінкою?
  - а) Так;
  - б) ні.
4. Що для тебе означає навчання?
  - а) пізнання нового;
  - б) складні заняття.
5. Чи залежать твої оцінки від старанності підготовки до уроку?
  - а) Так;
  - б) ні.
6. Чи аналізуєш ти після одержання поганої оцінки, що ти зробив неправильно?
  - а) Так;
  - б) ні.
7. Чи залежить твоє бажання робити домашні завдання від того, чи ставлять

за це оцінки?

а) Так;

б) ні.

8. Легко тобі почати вчитися після канікул?

а) Так;

б) ні.

9. Чи жалкуєш ти іноді, що не буває уроку через хворобу вчителя?

а) Так;

б) ні.

10. Коли ти перейшов у наступний клас і одержав нові підручники, чи цікавить тебе те, що в них?

а) Так;

б) ні.

11. Що, по-твоєму, краще?

а) Учитися;

б) хворіти.

12. Що для тебе важливіше?

а) Оцінки;

б) знання.

13. Чи пам'ятаєш ти, коли вперше одержав двійку?

а) Так;

б) ні.

14. Чи хвилює тебе, якщо твої оцінки гірше, ніж в інших учнів класу?

а) Так;

б) ні.

15. Буває так, що перед контрольною твоє серце починає сильно калатати?

а) Так;

б) ні.

16. Ти червонієш, коли вголос називають твою погану оцінку?

а) Так;

б)ні.

17.Якщо наприкінці тижня ти одержав погану оцінку, у тебе на вихідних поганий настрій?

а)Так;

б)ні.

18.Якщо тебе довго не викликають, тебе це турбує?

а)Так;

б)ні.

19.Чи хвилює тебе реакція ровесників на отриману тобою оцінку?

а)Так;

б)ні.

20.Після отриманої гарної оцінки чи пишаєшся ти собою?

а)Так;

б)ні.

21.Чи тривожить тебе очікування опитування?

а)Так.

б)ні.

22.Було б тобі цікаво вчитися, якби оцінок взагалі не ставили?

а)Так.

б)ні.

23.Чи захочеш ти, щоб тебе запитали, якщо будеш знати, що оцінку за відповідь не поставлять?

а)Так.

б)ні.

24.Після одержання оцінки на уроці чи продовжуєш ти активно працювати?

а)Так.

б)ні.

Додаток Б

Обробка та інтерпретація результатів, за методикою «Направленість на оцінку або на отримання знань» (Е. Ільїн, Н. Курдюкова)

Ключ

Мотивація на одержання знань: відповіді А на запитання 1-6, 8-11,13, 22- 24.

Відповіді Б на запитання 7, 12, 14-21.

Мотивація на одержання оцінки: не співпадаючі із ключем відповіді.

Додаток В

Опитувальник до методики «Чому ти намагаєшся добре вчитися?»

(А. Горчинська)

1. Я вчуся, тому що мені цікаво учитися, я хочу більше знати.
2. Я вчуся, тому що знання потрібні для одержання майбутньої професії.
3. Я вчуся, тому що хочу одержувати гарні оцінки.
4. Я вчуся, тому що на уроках цікаво.
5. Я вчуся, тому що всі діти повинні учитися.
6. Я вчуся, щоб не було поганих оцінок і неприємностей.
7. Я вчуся, тому що на уроках мені подобається дізнаватися нове.
8. Я вчуся, тому що змушують батьки.
9. Я вчуся, тому що подобається вчитель.
10. Я вчуся, щоб не відстати від товаришів, завоювати в них авторитет.
11. Я вчуся, тому що на уроках мені подобається мислити, думати, міркувати.
12. Я вчуся, тому що змушують вчителі.

Додаток Г

Обробка та інтерпретація результатів, за методикою «Чому ти намагаєшся добре вчитися?» (А. Горчинська)

За кожне відмічене твердження, учень отримує 1 бал.

1-2 бали – учень вчиться без задоволення.

3-4 бали – учню подобається вчитися, але він боїться отримати погану оцінку.

5-7 балів – учень вчиться для свого задоволення та не боїться отримати низьку відмітку

Додаток Д
Опитувальник до методики
«Анкета для оцінки рівня шкільної мотивації» (Н. Лусканова)

1. Тобі подобається в школі?

а) не дуже

б) подобається

в) не подобається

2. Вранці, коли ти прокидаєшся, ти завжди з радістю йдеш до школи або тобі часто хочеться залишитися вдома?

а) частіше хочеться залишитися вдома

б) буває по різному

в) йду з радістю

3. Якби вчитель сказав, що завтра в школу не обов'язково приходити всім учням, що бажаючи можуть залишитися вдома, ти пішов би в школу або залишився вдома?

а) не знаю

б) був би дома

в) пішов би в школу

4. Тобі подобається, коли у вас скасовують які-небудь уроки?

а) не подобається

б) буває по різному

в) подобається

5. Ти хотів би, щоб тобі не задавали домашніх завдань?

а) хотів би

б) не хотів би

в) не знаю

6. Ти хотів би, щоб в школі залишилися одні зміни?

а) не знаю

б) не хотів би

в) хотів би

7) Ти часто розповідаєш про школу батькам?

а) часто

б) рідко

в) не розповідаю

8. Ти хотів би, щоб у тебе був менш суворий учитель?

а) точно не знаю

б) хотів би

в) не хотів би

9. У тебе в класі багато друзів?

а) мало

б) багато

в) немає друзів

10. Тобі подобаються твої однокласники?

а) подобаються

б) не дуже

в) не подобаються

Додаток 3

Ключ до анкети для оцінки рівня шкільної мотивації (Н. Лусканова)

№ питання	Оцінка за першу відповідь	Оцінка за другу відповідь	Оцінка за третю відповідь
1	1	3	0
2	0	1	3
3	1	0	3
4	3	1	0
5	0	3	1
6	1	3	0
7	3	1	0
8	1	0	3
9	1	3	0
10	3	1	0

Інтерпретація результатів

Перший рівень. 25-30 балів – високий рівень шкільної мотивації, навчальної активності.

Другий рівень. 20-24 бали – хороша шкільна мотивація.

Третій рівень. 15-19 балів – позитивне ставлення до школи, але школа приваблює таких дітей поза навчальною діяльністю.

Четвертий рівень. 10-14 балів – низька шкільна мотивація.

Додаток К

Конспекти уроків для формуючого етапу дослідження

Урок 1

Тема: Закріплення знань про розповідне, питальне, спонукальне речення.

Мета: узагальнити і систематизувати знання учнів про види речень за метою висловлювання; закріпити навички правильного інтонування речень; розвивати вміння узагальнювати; виховувати почуття доброти.

Обладнання: підручник, презентація, фізкультхвилинка, робочі зошити.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (с. 96–97, вправа 250)

- Прочитайте перше речення.
- Які слова ви вставили у другому, третьому реченнях.
- Яке речення в тексті є спонукальним?
- Як ви його розпізнали?
- Яким словом виражено спонукування?

2. «Мовна розминка». Словниковий диктант

- Запишіть слова. Вставте пропущену букву.

В_дмідь, л_стопад, ч_рвоний, за_ць, _атьківщина, дят_л.

- Складіть звукову модель слів:

1 варіант - ведмідь; *2 варіант* - заєць.

3. Творче завдання «Я міркую»

- Прочитайте. Поміркуйте, чи всі групи слів є реченнями.
- Випишіть тільки речення. Доведіть, що це речення.

Колобок стрибнув з підвіконня. Котиться доріжкою. Зустрів Колобок ведмедя.
Голосно пісеньку.

Колобок стрибнув з підвіконня.

Котиться доріжкою. Зустрів Колобок

ведмедя. Голосно пісеньку.

III. Повідомлення теми й мети уроку

- Сьогодні ми будемо закріплювати знання про види речень за метою висловлювання.

IV. Закріплення та систематизація знань

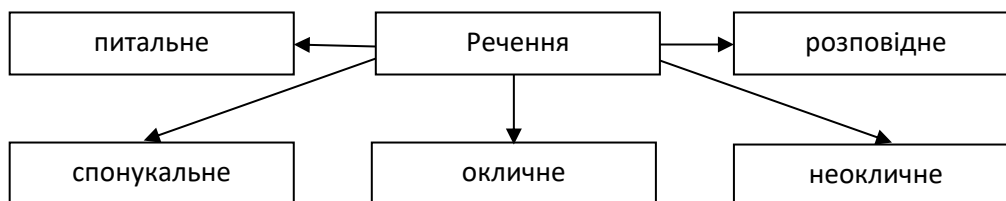
1. «Асоціативний куш»

Учитель на дошці вивішує картку зі словом

Речення

— Що ви уявляєте, коли чуєте це слово?

Діти дають відповіді, а вчитель записує на дошці.

2. Гра «Збери речення»

Барліг, готує, ведмідь, зимівлі, для.

Вулицю, перехід, дозволених, в, місцях.

Садку, у, малина, вашому, росте, чи.

— Запишіть правильно речення. Поясніть написання розділових знаків у кінці речення.

ГРА «ЗБЕРИ РЕЧЕННЯ»

Барліг, готує, ведмідь, зимівлі, для.

Вулицю, перехід, дозволених, в, місцях.

Садку, у, малина, вашому, росте, чи.

• Запишіть правильно речення. Поясніть написання розділових знаків у кінці речення.

3. Виконання вправи 251 (с. 97)

- Прочитайте текст.
- З яких частин він складається?
- Прочитайте зачин, зверніть увагу на всі речення у цій частині.
- Які це речення? (Питальні)
- Перекажіть зміст основної частини.
- Які речення використовує автор у цій частині? (Розповідні)

- Прочитайте кінцівку тексту.
- Яке це речення за метою висловлювання? (*Спонукальне*)
- Як ви розумієте вислів: «Учіться добра!»? (*Бути добрими, не образити один одного, жити в злагоді з оточуючими людьми, нікому не робити зле.*)
- З основної частини тексту виписіть одне речення (*на вибір*).

4. Фізкультхвилинка

5. Робота над прислів'ями (с. 97, вправа 252)

- Прочитайте і запам'ятайте прислів'я.
- Спишіть спонукальне речення.
- Які прислів'я про добро знаєте?
- Вимовте звуки і букви у виділених словах.

6. Колективна гра (с. 97–98, вправа 253)

- Поясніть, у якому рядку подані речення. Які це речення?
- Подайте команди відповідно до слів учителя.

7. Самостійна робота (с. 98, вправа 254)

- Складіть і запишіть речення.
- Прочитайте складені вами речення.
- Поясніть розділові знаки в кінці речень.
- Від чого застерігають вас ці речення? (*Треба бути обережними на воді і з вогнем.*)

8. Гра «Збери слово»

- Складіть слово, взявши з першого слова першу букву, з другого - другу, третього - третю і т. п.

рак, день, піч, море, насіння, питання, подвір'я. (*Речення*)

ГРА «ЗБЕРИ СЛОВО»

- Складіть слово, взявши з першого слова першу букву, з другого – другу, третього – третю і т. п.

Рак, день, піч,
море, насіння,
питання, подвір'я.

V. Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда (Гра «Виправ помилки»)

- Слова, зв'язані за змістом, називаються текстом? (*Реченням*)
- Речення виражає незакінчену думку. (*Закінчену*)

- Речення, в якому про щось розповідається називається питальним. (Розповідним)
- Речення, в якому про щось запитується називається спонукальним. (Питальним)
- Речення, в якому висловлюється спонукання називається розповідним. (Спонукальним)

2. Домашнє завдання.

- вправа 255.

Урок 2

Тема: Головні слова в реченні. Вправи на визначення головних слів у реченні.

Мета: дати учням уявлення про головні слова в реченні, вчити знаходити їх у реченнях; розвивати мовлення учнів; збагачувати їх словниковий запас; виховувати любов до художнього слова.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (с. 98, вправа 255)

- Про кого ідеться в розповідних реченнях?
- Прочитайте спонукальні речення.
- Які «чарівні слова» ви вживали?
- Назвіть слова-звертання.

2. Самостійна робота

— Запишіть речення. Слова в дужках замініть так, щоб вони відповідали змісту. (Журавлі) курличе і летить, і летить. (Грак) полетіли, (поле) опустіли. Працьовиті (рука) гори вернуть.

САМОСТІЙНА РОБОТА

• **Запишіть речення.** Слова в дужках замініть так, щоб вони відповідали змісту.

(Журавлі) курличе і летить, і летить.

(Грак) полетіли, (поле) опустіли. Працьовиті (рука) гори вернуть.

- Зі скількох речень складається текст?
- Які це речення? (Розповідні)

- Поясніть, як ви розумієте зміст останнього речення.
- Які ще бувають речення?
- Наведіть приклади.

III. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми й мети уроку

- З чого складається наше мовлення? (З речень.)
- З чого складаються речення? (Зі слів.)
- Як пишуться слова в реченні?
- Як ви гадаєте, чи є серед них такі, що виконують роль головних?
- Сьогодні на уроці ми поговоримо саме про такі слова.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Пояснення вчителя

Гріє сонечко.

Тихий вітер повіває.

Пташечка співає у лузі.

- Про що йдеться в першому реченні?
- Яке питання ставимо до слова сонечко?

Гріє сонечко.

Тихий вітер повіває.

Пташечка співає у лузі.

- Про що йдеться в першому реченні? (Про сонечко.)
- Яке питання ставимо до слова сонечко? (Що?)
- Що говориться про сонечко? (Що воно гріє.)
- Яке питання поставимо до слова гріє? (Що робить?)
- Прочитайте друге речення.
- Про що в ньому йдеться? (Про вітер.)
- Яке питання ставимо до слова вітер? (Що?)
- Що говориться про вітер? (Що він повіває.)
- Яке питання поставимо до слова повіває? (Що робить?)
- Прочитайте третє речення.
- Про кого в ньому йдеться? (Про пташечку.)
- Яке питання ставимо до слова пташечка? (Хто?)
- Що говориться про пташечку? (Що вона співає.)
- Яке питання поставимо до слова співає? (Що робить?)

- На яке питання відповідає перше головне слово?
- На яке питання відповідає друге головне слово?

Висновок. У реченні серед усіх слів є головні слова. Ці слова відповідають на питання:

- а) хто? що? та підкреслюються однією рисою;
- б) що робить? та підкреслюються двома рисками.

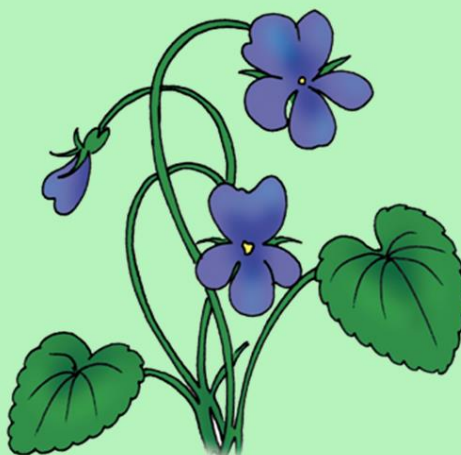
Висновок. У реченні серед усіх слів є головні слова. Ці слова відповідають на питання:

а) хто? що? Та

Підкреслюються
однією рисою;

б) що робить? Та

Підкреслюються
двома рисками.

2. Виконання вправи 258 (с. 99)

- Прочитайте вірш.
- Спишіть перше речення.
- Про що в ньому говориться? (Про голубів.)
- Підкресліть це слово однією рисою. Поставте до нього питання.
- Що говориться про голубів?
- Підкресліть це слово двома рисками. Поставте до нього питання.

3. Фізкультхвилинка

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Тренувальна вправа (с. 100, вправа 259)

- Прочитайте перше речення.
- Про кого в ньому йдеться? Поставте до цього слова питання.
- Що говориться про півня? Поставте до цього слова питання.
- Запишіть головні слова. (*Півень стоїть.*)
- Підкресліть ці слова відповідно до попередньої вправи.
- Знайдіть і випишіть головні слова з другого речення.

2. Самостійна робота (с. 100, вправа 260)

- Прочитайте і спишіть речення.
- У кожному реченні знайдіть і підкресліть головні слова.

Перевірка виконаної роботи.

- Усно поставте до кожного головного слова питання.
- З якої казки ці слова?

- Пригадайте, що було далі.
- Які українські казки ви ще знаєте?

VI. Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда.

- Про що дізналися на уроці?
- Як знайти головні слова в реченні?
- На які питання вони відповідають?
- Чому їх так назвали?
- Чи може бути речення без головних слів?

Гра «Упіймай головні слова»

Стоїть гора високая.

Зелений гай шумить.

Пташки співають голосно,

І річечка блищить.

ГРА «УПІЙМАЙ ГОЛОВНІ СЛОВА»

Стоїть гора високая.

Зелений гай шумить.

Пташки співають голосно,

І річечка блищить.

Л. Глібов

2. Домашнє завдання

- С. 100, вправа 262.

Урок 3

Тема: Зв'язок слів у реченні

Мета: навчати учнів встановлювати зв'язок слів у реченні за допомогою питань; закріплювати знання про головні члени речення; розвивати вміння добирати влучні слова для побудови висловлювань; виховувати старанність.

Обладнання: презентація, дидактичний матеріал, фізкультхвилинка.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання (с. 102, вправа 265)

- Прочитайте записані речення.
- Поясніть, чому саме ці слова ви вставили замість крапок.

2. Творче завдання

- Спишіть речення, розкриваючи дужки.
- Знайдіть головні слова. Усно поставте до них питання.

Білочка виглядає з (душло).

Дятел шукав комаху в (кора).

Мишка сховалась у (нірка).

ТВОРЧЕ ЗАВДАННЯ

- Спишіть речення, розкриваючи дужки.

- Знайдіть головні слова.

Усно поставте до них питання.

Білочка виглядає з (душло).

Дятел шукав комаху в (кора).

Мишка сховалась у (нірка).

3. Каліграфічна хвилинка

Тт Тт Тт Ту Тв Тя Тх ат ст ят ти ть те

КАЛІГРАФІЧНА ХВИЛИНКА

Тт Тт Тт Ту Тв Тя Тх ат ст ят ти ть те

- Запишіть каліграфічно.

Тихесенький вечір заходить до хати.

Засвічує в вікнах веселі вогні.

Нас кличе до столу вечеряти мати,

І гріють теплом її очі ясні.

- Запишіть каліграфічно.

Тихесенький вечір заходить до хати.

Засвічує в вікнах веселі вогні.

Нас кличе до столу вечеряти мати,

І гріють теплом її очі ясні.

- Назвіть у першому реченні головні слова, поставте до них питання.

(*Що?*) Вечір (що робить?) заходить.)

- Поставте питання від слова вечір до слова заходить.

(*Вечір (що робить?) заходить.*)

- Поставте питання від слова заходить до слова до хати.

(*Заходить (куди?) до хати.*)

- Поставте питання від слова вечір до слова тихесенький.

(*Вечір (який?) тихесенький.*)

- Чи можете ви зробити певний висновок?

(*У реченні слова зв'язані між собою. Установити між ними зв'язок допомагають поставлені питання.*)

III. Повідомлення теми й мети уроку

- Сьогодні ми з'ясуємо, як зв'язуються слова в реченні. Будемо вчитися встановлювати ці зв'язки.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Колективна пошукова діяльність (с. 102, вправа 266)

- Прочитайте і спишіть речення.

- Підкресліть головні слова в реченні.

- Назвіть цю пару слів. (*Морози (що зробили?) скували.*)

- Що сказано в реченні про морози? (*Морози міцні.*)

- На яке питання відповідає слово міцні? (*Які?*)

- Назвіть пару слів. (*Морози (які?) міцні.*)

- Чи сказано в реченні, що скували морози? (*Землю*)

- Від якого слова ставимо питання до слова землю? (*Скували*)

- Яке питання ставимо? (*Що?*)

- Назвіть цю пару слів. (*Скували (що?) землю.*)

- Запишіть парами слова, зв'язані між собою.

2. Гра «Знайди “зайве” слово» (с. 102, вправа 267)

- У кожному рядку знайдіть «зайве» слово. (*Книжка, серветка, чаю*)

- Поясніть свій вибір.

- Поставте питання від слова до слова.

- Усно складіть спонукальне речення зі словосполученням відчинити двері.

3. Фізкультхвилинка

V. Закріплення вивченого матеріалу

1. Робота над загадкою

• Біла морква зимою росте. (*Буруля*)

- Яке слово є відгадкою?

- Назвіть кількість букв і звуків у цьому слові.

- Чим цікава буква я?

- Знайдіть головні слова в цьому реченні.

- Установіть зв'язок слів у ньому.
- Морква (*що робить?*) росте;
 росте (*коли?*) зимою;
 морква (*яка?*) біла.

• **Знайдіть головні слова в цьому реченні.**

• **Установіть зв'язок слів у ньому.**

**Морква (*що робить?*) росте;
 росте (*коли?*) зимою;
 морква (*яка?*) біла.**

2. Робота над віршем-нісенітницею (с. 102, вправа 268)

- Прочитайте вірш.
- Чому цей вірш називається нісенітницею?

Нісенітниця - це дурниця, щось нерозумне.

- До слів *копати, косити, будувати* доберіть з вірша слова, які б пов'язувалися із ними за змістом.

3. Самостійна робота

- Запишіть речення.
- Знайдіть головні слова в цьому реченні.
- Установіть зв'язок слів у ньому.

1 варіант

Марійка гарно танцює.

Марійка (*що робить?*) ...

танцює (*як?*) ...

2 варіант

Зимове сонечко блищить.

Сонечко (*що робить?*) ...

сонечко (*яке?*) ...

VI. Підбиття підсумків. Рефлексія

- Що нового навчилися робити на уроці?
- За допомогою чого ми встановлюємо зв'язок слів у реченні?

VII. Домашнє завдання

С. 103, вправа 269.

Урок 4

Тема: Слова, які відповідають на питання *хто? що?* (іменники)

Мета: навчати учнів розпізнавати іменники за питаннями *хто? що?*; поглиблювати знання учнів про слова - назви предметів; розвивати вміння ставити питання до слів; виховувати працелюбність.

Обладнання: презентація, фізкультзвильнка.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку:

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань учнів

1. Слухання вірша

СЛУХАННЯ ВІРША

Книжка, дошка, кабінет,

Печиво, повидло, мед,

Чоботи, штани, кашкет,

Мотоцикл, велосипед –

Знайте, діти, наперед:

Кожен з них – це є предмет.

Тож хто це і що це – вже не секрет.

Ім'я своє і назву має кожен предмет.

Книжка, дошка, кабінет,

Печиво, повидло, мед,

Чоботи, штани, кашкет,

Мотоцикл, велосипед -

Знайте, діти, наперед:

Кожен з них - це є предмет.

Тож хто це і що це - вже не секрет.

Ім'я своє і назву має кожен предмет.

- На які питання відповідають слова - назви предметів?

- Пограємо в гру «Слово називай - питання швидко став». Я показуватиму малюнок, а ви називайте його і ставте питання.

Учитель демонструє малюнки: моряк, береза, корабель, білка, автомобіль, учитель, ведмідь, зайчик, пірамідка.

Назви людей і тварин відповідають на питання хто?.

Назви всіх інших предметів відповідають на питання що?

Назви людей і тварин

відповідають на питання хто?.

Назви всіх інших предметів

відповідають на питання що?.

2. Каліграфічна хвилинка

Лл ли ло лу ля ця лисиця

КАЛІГРАФІЧНА ХВИЛИНКА

Лл ли ло лу ля ця лисиця

• В темнім лісі проживає,

Довгий хвіст пухнастий має,

Їй на місці не сидиться,

А зовуть її...

- В темнім лісі проживає,
Довгий хвіст пухнастий має,
Їй на місці не сидиться,
А зовуть її... (лисиця).
- На яке питання відповідає слово лисиця?
- Поділіть це слово на склади, назвіть у ньому звуки.

3. Словникова робота

Предмет

- Складіть звукову схему слова, поділіть його на склади, назвіть приголосні звуки

в цьому слові.

Змініть слово предмет за питаннями. Запишіть.

Знайти (*що?*)

Немає (*чого?*)

Зацікавитися (*чим?*)

ЗМІНІТЬ СЛОВО ПРЕДМЕТ ЗА ПИТАННЯМИ. ЗАПИШІТЬ.

- Знайти (*що?*)
- Немає (*чого?*)
- Зацікавитися (*чим?*)

III. Вивчення нового матеріалу

1. Робота за підручником (с. 108)

Вправа 279

- Розгляньте малюнки. Дайте відповіді на запитання.
- Запишіть назви людей і тварин за зразком.

Вправа 280

- Розгляньте малюнки. На які дві групи можна поділити ці предмети? (*Машини і навчальне приладдя.*) Доповніть кожен з цих груп своїми словами.

Нехай вам у пригоді стануть загадки.

Вправа 280

- Розгляньте малюнки.
- На які дві групи можна поділити ці предмети?
- Доповніть кожен з цих груп своїми словами.

- Торохтів собі поволі
І рядки накреслив в полі.
Не звичайні ці рядки,
А для овочів грядки. (*Трактор*)

**НЕХАЙ ВАМ У ПРИГОДІ
СТАНУТЬ ЗАГАДКИ.**

Торохтів собі поволі
І рядки накреслив в полі.
Не звичайні ці рядки,
А для овочів грядки.

- Невеличка хатка,
В ній живуть малятка,
Всіх їх гостроносих
У портфелях носим. (*Пенал*)

• **Невеличка хатка,**
В ній живуть малятка,
Всіх їх гостроносих
У портфелях носим.

• **Запишіть назви предметів за зразком.**

- Запишіть назви предметів за зразком.

2. Фізкультхвилинка

3. Заучування правила (с. 109)

4. Гра «Хто? Що?»

Дівчатка виписують слова, які відповідають на питання хто?, хлопчики - що?. Школа, радість, тигр, книжка, зима, принцеса, спека, хлопчик, корова, кошеня, водій, вода, мрія, білка.

ГРА «ХТО? ЩО?»

Дівчатка виписують слова, які відповідають на питання хто?, хлопчики – що?.

**Школа, радість, тигр,
книжка, зима, принцеса,
спека, хлопчик,
корова, кошеня, водій,
вода, мрія, білка.**

5. Робота в групах

Гра «Добери слово»

Гра «Добери слово»

1-ша група – іграшки: лялька, ...

2-га група – звірі: вовк, ...

3-тя група – дерева: тополя, ...

1-ша група - іграшки: лялька, ...

2-га група - звірі: вовк, ...

3-тя група - дерева: тополя, ...

6. Гра «Добери за зразком»

ГРА «ДОБЕРИ ЗА ЗРАЗКОМ»

- До слів, які відповідають на питання хто?, доберіть за зразком слова, які відповідають на питання що?.

Хто?

Що?

Скрипаль   Скрипка

Моряк

Лісник

Школяр

Футболіст

- До слів, які відповідають на питання хто?, доберіть за зразком слова, які відповідають на питання що?.

Хто?   Що?
Скрипаль   Скрипка
Моряк
Лісник
Школяр
Футболіст

7. Гра «Хто у кого?»

У качки (*хто?*)
У курки (*хто?*)
У вівці (*хто?*)
У кози (*хто?*)
У корови (*хто?*)
У свині (*хто?*)

8. Вправа 284

- Розгляньте малюнки і назвіть кулінарні вироби. Поставте до слів питання.
- Прочитайте слова. Випишіть назви виробів із борошна.
- Розкажіть, які з названих виробів печуть, а які - варять.

9. Вправа 295

- Прочитайте текст.
- Спишіть заголовок. Яке це речення? До чого воно вас спонукає?

10. Гра «Угадай предмет»

- Цей іменник означає предмет
Для зрізання злаків і трави.
Прочитаєш ззаду наперед -
Будь-що тисни ним чи сік дави. (*Серп - прес*)

Д. Білоус

11. Вправа 286

- Прочитайте назви міст та їх мешканців. Усно поставте до слів питання хто? що?. Спишіть.
- Утворіть назви мешканців від назв інших відомих міст.

IV. Підбиття підсумків.

1. Рефлексія

- На які питання відповідають слова, що означають назви предметів?
- Які питання ставимо до назв людей і тварин?
- На які питання відповідають слова - назви всіх інших предметів?

2. Домашнє завдання

- С. 109, 111, вправа 287.

Урок 5

Тема: Уживання великої букви в іменах людей, кличках тварин

Мета: поглиблювати знання учнів про назви тварин та їх клички; вдосконалювати навички написання кличок тварин, імен людей з великої букви; розвивати спостережливість, творчу уяву; виховувати любов до тварин.

Обладнання: презентація, підручник, робочий зошит, дидактичний матеріал.

Тип уроку: комбінований урок.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Перевірка домашнього завдання (с. 117, вправа 306)

- Які тварини згадуються у вправі?
- Назвіть тварин та їх клички.

III. Каліграфічна хвилинка

КАЛІГРАФІЧНА ХВИЛИНКА

- Сьогодні ми повторимо написання маленької букви «ве».

Рука вгору плавно йде,

Униз рівненько опускається,

Красиво хвостик закругляється

І знову вгору трішки піднімається.

Л. Павленко

- Відгадайте загадку.

- Вдача лагідна у мене,
Я люблю траву зелену.
Для маляток і для киці
Молочка дала дійницю.
Пийте, будете здорові
І подякуйте... (корові).
- Дайте кличку корові. Запишіть каліграфічно буквосполучення, кличку і речення.

Ча Ве Пу Веселка

Корова Веселка пасеться на луках.

IV. Закріплення й осмислення вивченого матеріалу

1. Робота за підручником (с. 118)

Вправа 307

- Прочитайте. Доберіть заголовок. Знайдіть зачин, основну частину і кінцівку розповіді.
- До слова цуценя доберіть з тексту слова, близькі за значенням. Запишіть їх.
- Випишіть імена людей та клички тварин.

Робота в парах

- Поставте одне одному кілька запитань за змістом тексту.

Вправа 308

- Відгадайте тварину.

Вправа 308

- **Відгадайте тварину.**

Полюбляє він ковбаску,

Розгризає маслаки

І отримує він ласку

Від хазяйської руки.

Якщо друга захищає,

Про життя своє не дбає.

Хто твій вірний помічник?

Хто сміливий захисник?

- Полюбляє він ковбаску,
Розгризає маслаки
І отримує він ласку
Від хазяйської руки.
Якщо друга захищає,
Про життя своє не дбає.

Хто твій вірний помічник?

Хто сміливий захисник? (*Собака*)

- Що ви знаєте про цю тварину? Розкажіть. У кого вдома є собака?

Це цікаво!

Людина і собака мають 97% спільного в будові генів. Цілком природно, що ми добре ставимося до своїх близьких родичів. Мозок собаки важить 100 г, кішки - 32 г. Собаки вміють сміятися. Сміх кращих друзів людини - це пирхання, що свого роду повторюється: почувши його, навіть в записі на плівку, інші собаки починають виляти хвостом.

ЦЕ ЦІКАВО!

Людина і собака
мають **97% спільного**
в будові генів. Цілком
природно, що ми добре
ставимося до своїх
близьких родичів.

- Як собака служить людині?

- Прочитайте текст, с. 118. Що нового ви дізналися?

- Випишіть клички собак, які побували в космосі.

- Назвіть головні слова в останньому реченні.

2. Фізкультхвилинка

3. Продовження роботи за підручником (с. 118–119)

Вправа 309

- Прочитайте. Яка казка так починається?

- Запишіть спочатку назви людей та їхні імена, а потім - назви і клички тварин.

Вправа 310

- Прочитайте за особами народну усмішку.

- Поміркуйте, чи відповідає заголовок змісту. Як його слід розуміти?

- Скільки речень ви прочитали? Спишіть питальні речення, підкресліть звертання.

Робота в парах

- Розіграйте діалог «Завзяті працівники».

4. Гра «Знайди зайве»

- У кожному рядку знайдіть «зайве» слово чи словосполучення. Поясніть свій вибір.

Іванко, Петрик, Марійка, Олесь. (*Марійка - ім'я дівчинки.*)

Кіт Цезар, корова Лиска, брат Богдан, пес Кудлай. (*Брат Богдан - людина.*)

Олена Петрівна, Ольга Василівна, Іванович, Марія Федорівна. (*Іванович - чоловік без імені.*)

5. Давайте пограємося!

Гра «Велика чи мала буква?»

Учитель називає слова, серед яких є імена, прізвища людей, назви і клички тварин.

Учні мають дві картки різного кольору. На одній написано «велика буква», на другій - «мала буква». Цими картками діти показують, яку букву треба писати в названому слові. Виграє той, хто жодного разу не помилився.

Мурка, дівчинка, Леся, Олег, корова, Іван Григорович, їжак, Барсик, Лиска, Павлюк, лисичка, Маргарита, Бровко, Оксана Петрівна.

V. Підсумок уроку.

1. Рефлексія

- Сьогодні на уроці ми вчилися...
- Я дізнався...
- Найбільше мені сподобалося...

2. Домашнє завдання

- С. 119, вправа 311.